

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Zapojení USA do občanské války v Sýrii

Petr Papoušek

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Zapojení USA do občanské války v Sýrii

Petr Papoušek

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň duben 2017

.....

Petr Papoušek

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D., vedoucí mé bakalářské práce, za odborné vedení, vstřícné jednání, inspiraci pro dané téma a velkou míru trpělivosti.

OBSAH

ÚVOD	4
1 KONCEPTUALIZACE SVĚTOVÉ MOCNOSTI A JEJÍ CHOVÁNÍ V MEZINÁRODNÍM SYSTÉMU	7
1.1 Realistické pojetí konceptu světové mocnosti a její chování podle K. Waltze a J. Mearsheimera.....	8
1.2 A. F. K. Organski – teorie přesunu moci a koncept světové mocnosti	13
1.3 Koncept a chování světové mocnosti dle H. Bulla.....	15
1.4 Pojetí světové mocnosti dle B. Buzana a O. Wævera	18
1.5 Syntéza – vymezení konceptu světové mocnosti	21
2 ZAPOJENÍ USA DO OBČANSKÉ VÁLKY V SÝRII	25
2.1 Spojené státy americké jako světová mocnost.....	25
2.2 Občanská válka v Sýrii a americké zahraničně-politické cíle	27
2.3 Konkrétní kroky USA v občanské válce v Sýrii.....	32
2.4 Analýza amerického angažmá v Sýrii	38
ZÁVĚR.....	43
LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE.....	46
RESUMÉ.....	56

ÚVOD

Region Blízkého východu je dlouhodobě synonymem pro konfliktní oblast, kde se střetávají protichůdné národní zájmy a zahraničně-politické cíle nejen tamních států, ale také různě vzdálených světových mocností (zejména USA a Ruské federace), které disponují schopnostmi v tomto regionu působit. Těžištěm dění na Blízkém východě je již od počátku občanské války v roce 2011 Sýrie. Zasažena arabským jarem ztratila vnitřní stabilitu a změnila se v dějiště krvavé války, jejíž výsledek má potenciál formovat budoucnost celého regionu. Její závažnost a důležitost jsou tak jasnými důvody, proč se jí věnuje ve vědeckých kruzích značná pozornost a proč je předmětem řady vědeckých diskuzí.

Tento vleklý konflikt vtáhl do bojů nespočet ozbrojených skupin i států. Mezi nimi i dlouhodobě jednu z nejvýznamnějších světových mocností, Spojené státy americké, které se na Blízkém východě angažují výrazným způsobem od konce druhé světové války, kdy začala slábnout angažovanost válkou vyčerpaných evropských mocností, zejména Velké Británie a Francie. Region Blízkého východu je pro USA klíčový z mnoha důvodů. Lze ho vnímat jako arénu, kde se světové mocnosti snaží na cizích územích překlomit rovnováhu moci ve svůj prospěch, případně jako oblast bohatou na naleziště strategických surovin se státy, které se zásadním způsobem podílejí na současné světové produkci těchto surovin (zejména ropy a zemního plynu). Možnost ovlivňovat vlastní aktivitou stav a vývoj jakékoli pro budoucnost významné události v regionu je tedy pro USA z více důvodů nesmírně důležité a totéž platí také pro občanskou válku v Sýrii.

Právě zapojení USA do občanské války v Sýrii bude tématem této bakalářské práce. Domnívám se totiž, že mimořádná aktuálnost tohoto konfliktu a výše zmíněný potenciál ovlivňovat mezinárodní systém jednoznačně dokazují, že je vhodné se tímto tématem zabývat. Samozřejmě americká aktivita v regionu zásadně ovlivňuje jeho vývoj, a tak je důležité se tímto tématem zabývat i z tohoto důvodu. Cílem mé práce tedy bude zjistit, proč a jakým způsobem se Spojené státy americké jakožto světová mocnost ve vymezeném období

zapojovaly do občanské války v Sýrii. Časově bude mé zkoumání ohraničeno lety 2011, kdy občanská válka vypukla, a 2016, aby byly závěry co nejaktuálnější. Půjde o jednopřípadovou studii za využití metody analýzy a hlavními výzkumnými otázkami budou: Proč se USA do občanské války mezi lety 2011 až 2016 zapojovaly a jaké národní zájmy je k tomu vedly?

Práce bude stát na dvou stěžejních kapitolách rozdělených následně na podkapitoly. Obsahem první kapitoly bude teoretická část, kde se blíže zaměřím na vymezení základních pojmů, se kterými bude operováno při samotné analýze. Půjde zejména o koncept *světové mocnosti*. Úvodem je však třeba zmínit, že konceptualizace pojmu světová mocnost s sebou nese jisté komplikace, jelikož se mu věnuje nespočet autorů napříč teoretickými školami a žádná jednoznačná a napříč celou akademickou společností uznaná definice tak neexistuje. Já si proto pro svou práci vyberu několik klíčových autorů, kteří se konceptualizaci pojmu světová mocnost věnovali, abych nabídl dostatečně široké spektrum perspektiv. Následně vytvořím syntézu těchto perspektiv tak, aby koncept světové mocnosti co možná nejlépe odrážel současný stav mezinárodního systému a reflektoval jeho poslední vývoj. Tento vlastní koncept světové mocnosti mi následně zásadním způsobem pomůže při hledání odpovědí na výzkumné otázky a při analýze zahraniční politiky USA ve vztahu k syrskému konfliktu.

Nejprve představím perspektivy K. Waltze a J. Mearsheimera, kteří vycházejí z realistického pojetí, a to protože právě realismus patřil mezi vůbec první proudy, které se konceptualizaci světové mocnosti bohatě věnovaly. Další podkapitolu věnuji teorii přesunu moci v podání jejího autora A. F. K. Organskiho, jenž reprezentuje v mnoha ohledech (viz podkapitolu 1.2) názorovou opozici realistického pojetí. Čtvrtým autorem bude H. Bull, jenž patří mezi duchovní otce anglické školy, kteří se v novém tisíciletí těší, jak uvádí například Hynek (2005: 81), opětovnému zájmu mnoha akademiků. Nakonec představím perspektivu kodaňské školy v podání B. Buzana a O. Wævera, kteří se řadí mezi vůbec nejmodernější teoretiky a kombinují ve své konceptualizaci světové mocnosti všechny výše zmíněné teoretické přístupy. Každá perspektiva

bude také následně doplněna o vzorce chování světové mocnosti, které přímo i nepřímo z daných konceptualizací vyplývají.

V další kapitole této bakalářské práce, která bude reprezentovat část empirickou, se zaměřím nejprve na Spojené státy americké jako světovou mocnost, zhodnotím jejich mocenské atributy, abych potvrdil, že splňují kritéria konceptu světové mocnosti, který jsem vytvořil v předchozí části práce. Následně se již zaměřím na samotné zapojení USA do občanské války v Sýrii. Nejdříve stručně představím kontext samotného konfliktu a jeho vývoj, nicméně primárně mě bude zajímat, jaké zahraničně-politické cíle deklarovaly politické špičky USA ve vztahu k dění v Sýrii od začátku války v roce 2011 do konce roku 2016. Zde mi budou cenným zdrojem zejména veřejná prohlášení Obamovy administrativy.

V další podkapitole empirické části se budu věnovat konkrétním krokům USA v Sýrii. Zaměřím se na to, jaké akce za pomoci jakých nástrojů pro zapojení do konfliktu byly Obamovou administrativou využity, přičemž důraz bude kladen na důsledky těchto kroků, abych zjistil, jak ovlivnily vývoj občanské války v Sýrii. Totiž právě dopad amerických rozhodnutí na vývoj konfliktu bude klíčovým aspektem poslední podkapitoly empirické části, kde se budu věnovat analýze amerického angažmá. Oficiálně deklarované cíle budou konfrontovány s konkrétními příklady amerického zapojení do konfliktu, ba možná ještě spíše právě s důsledky těchto rozhodnutí, tak, abych byl schopen zhodnotit celkový vliv americké zahraniční politiky na syrský konflikt. Pokusím se nejen o toto srovnání, ale také o nalezení oficiálně nedeklarovaných mocenských zájmů USA, které podle konceptu světové mocnosti a vzhledem k regionálnímu kontextu v Sýrii mají.

1 KONCEPTUALIZACE SVĚTOVÉ MOCNOSTI A JEJÍ CHOVÁNÍ V MEZINÁRODNÍM SYSTÉMU

Dříve než přistoupím k samotné analýze zahraniční politiky USA, je nutné představit základní pojmy, se kterými budu po zbytek práce operovat. Jak již povaha práce napovídá, půjde zejména o termín světová mocnost, kterému se věnuje, jak již bylo zmíněno v úvodu, nespočet autorů napříč teoretickými školami, což vytváří značně nepřehledné až chaotické prostředí.

Kromě rozličných konceptualizací je však problém také v názvosloví. Zatímco někteří autoři používají pro určitý stát s určitým mocenským postavením v mezinárodním systému například pojem světová mocnost (v anglickém jazyce *great power* /Waltz 1979: 14; Bull 1995: 17/), jiní využívají pro tentýž stát pojmu velmoc (v anglickém jazyce *superpower* /Buzan – Wæver 2003: 10/). Navíc například právě Buzan a Wæver užívají označení velmoc napříč staletími, jiní jej aplikují pouze na úzce vymezené období (např. Mearsheimer /2001: 11/, který tento pojem aplikuje zejména pro období bipolárního uspořádání během studené války na dva dominantní aktéry mezinárodního systému). Právě z tohoto důvodu budu ve své práci používat pojem světová mocnost (*great power*), protože se domnívám, že vzhledem k tématu práce není vhodné pracovat s pojmem velmoc (*superpower*) a dalšími, které mají napříč oborem mezinárodních vztahů o něco blíže k pojmu hegemon. Aktéra s hegemonním postavením totiž v současném mezinárodním systému nevidím, což dokazuje například právě situace v Sýrii, která je již léta symbolem soupeření světových mocností, kde však žádný aktér nedokáže vnutit ostatním svou vůli.

Další komplikací je fakt, že pojem světová mocnost má velmi blízko k termínu *moc*, resp. právě míra držené moci zpravidla určuje, zda stát lze za světovou mocnost označit, či nikoli. Definice moci samotné je však na poli mezinárodních vztahů také značně nejednotná. A protože různé definice moci logicky vedou k odlišným závěrům při uvažování o světové mocnosti, je hledání definice tohoto termínu ještě složitější. Dlouhodobě však dominuje realistické pojetí, které již od dob klasiků realismu E. Carra a H. Morgenthaua na konceptu moci staví své

teorie a velmi často pracuje s definicí R. A. Dahla (1957: 202–203), která popisuje moc jako „sílu [státu] A přimět [stát] B chovat se tak, jak by se jinak nechoval.“¹ Koncept moci je tak pevně spjatý s realismem a většina ostatních teoretických škol si od něj drží jistý odstup (Barret 2005: 39–42).

1.1 Realistické pojetí konceptu světové mocnosti a její chování podle K. Waltze a J. Mearsheimera²

Z výše zmíněného vyplývá, že konceptualizací světové mocnosti se hojně zabývá realistický proud. Příkladem může být představitel defenzivního strukturálního realismu Kenneth Waltz (1979: 131), který definuje světovou mocnost na základě 5 kritérií, a to dle velikosti populace a teritoria, ekonomických schopností, vojenské síly, množství přírodních zdrojů na svém území a politické stability. Protože však Waltz vychází z teoretické školy strukturálního realismu, světová mocnost musí vynikat nad ostatními ve *všech* zmíněných kritériích. To ji v mocenské hierarchii drží na vrcholu pomyslné pyramidy, což ji umožňuje ovlivňovat systém a osud menších států dle své vůle (Waltz 1979: 72). Dělení schopností do sektorů postrádá dle Waltze (1979: 131) relevantní důvod, jelikož např. ekonomicky silný stát může být jen velmi těžko světovou mocností, pokud postrádá kupříkladu vojenskou sílu nebo politickou stabilitu. Právě schopnosti a možnosti vojenského charakteru jsou klíčovým aspektem, protože mají nejvyšší potenciál ohrožovat ostatní státy.

Světová mocnost totiž působí v anarchickém systému, odkázána pouze na vlastní schopnosti, možnosti a prostředky. Protože si nikdy nemůže být jista, jaké jsou záměry ostatních, panuje na mezinárodním poli vzájemná nedůvěra. Primárním zájmem světové mocnosti je zajistit si v mezinárodním systému existenci, přežít,

¹ V originálním znění „A has power over B to the extent that he can get B to do something that B would not otherwise do.“

² Část této podkapitoly je s mírnými úpravami převzata z textu seminární práce autora (*Zapojení USA do občanské války v Sýrii*, KAP/ZAP, 2016/2017).

a tato motivace určuje její chování a jednání. Snaží se rozvíjet své možnosti a schopnosti³ a navýšit tak relativní moc vůči ostatním aktérům mezinárodního systému (Johnson – Thayer 2016: 3–5).

Waltz (cit. dle Mearsheimer 2010: 78) ale dále věří, že není moudré snažit se moc světové mocnosti nekonečně navyšovat, jelikož konkurenční státy mezinárodního systému by se cítily tím více ohroženy a měly by tendenci se proti takové světové mocnosti spojit a ve jménu společného zájmu eliminovat toto ohrožení. A protože stát, a tedy i světová mocnost, je aktérem racionálním, můžeme z této teze v konečném důsledku vyvodit, že světová mocnost se nesnaží o navýšení relativní moci vůči ostatním aktérům mezinárodního systému proto, aby nad nimi měla navrch, nýbrž proto, aby disponovala podobnou mocí a schopnostmi jako konkurenční světové mocnosti.

Waltz (1993: 72–75) se zabývá také polaritou systému. Věřící ve stabilitu bipolární podoby mezinárodního systému, a to zejména protože soupeřící světové mocnosti systému dominují a soustředí se jedna na druhou, vzájemně se „drží v šachu“ a tím dodávají systému stabilitu. Naopak unipolární podobu systému považuje za extrémně nestabilní nastavení, jelikož ostatní státy by se ihned pokusily sílu hegemonu vybalancovat (Waltz 1993: 52–53). Multipolární mezinárodní systém považuje Waltz (1979: 163) za historicky nejčastější formát, a také u něj spatřuje několik faktorů, které negativně ovlivňují stabilitu systému. Čím více pólů totiž systém má, tím více vzniká scénářů pro možné koalice, kalkulace jednotlivých aktérů jsou složitější a prostor pro chyby je větší. V konečném důsledku je tak systém více náchylný ke konfliktům, což podryvá jeho stabilitu.

³ Strukturální realismus uvažuje o schopnostech a moci států zejména ve smyslu tzv. *hard power*, jak ji definoval Joseph Nye (2003). Klíčové jsou proto zejména vojenské, politické a ekonomické kapacity, pomocí kterých stát naplňuje své zahraničně-politické cíle. Protipól představuje tzv. *soft power*, tedy síla argumentu a myšlenky. Tento způsob vedení zahraniční politiky států je strukturálními realisty marginalizován.

Trochu odlišnou perspektivu nabízí John Mearsheimer (2001: 29), který představuje ofenzivní proud strukturálního realismu. Ve shodě se základními předpoklady strukturálního realismu popisuje světovou mocnost jako stát, který vždy hledá cesty, jak nakumulovat více moci, a to s konečným cílem stát se hegemone. Definuje ji zejména na základě vojenských kapacit, které musejí být natolik široké, aby mohla světová mocnost vážně ohrozit nejmocnějšího aktéra v systému v přímé konfrontaci. Aby byl stát považován Mearsheimerem za světovou mocnost, nemusí nemocnější stát nutně dokázat porazit, klíčový je vojenský potenciál jej razantně oslabit. Zároveň v době nukleárních zbraní je nutné, aby světová mocnost disponovala schopností zastrašit ostatní nukleární mocnosti a odradit je od možného útoku na vlastní území (Mearsheimer 2001: 5).

Světové mocnosti bedlivě sledují, jakou zejména vojenskou a ekonomickou silou disponují v poměru k ostatním světovým mocnostem. Nejde pouze o to držet co největší absolutní moc, klíčové je, aby žádná jiná světová mocnost neměla o tolik více moci, že by mohla naklonit rovnováhu moci ve svůj prospěch (Mearsheimer 2001: 1–3). Důležitá je tedy relativní moc vůči ostatním aktérům a ideální situace pro světovou mocnost nastává pouze v okamžiku, kdy v mezinárodním systému neexistuje aktér disponující větší mocí. Pak se totiž světová mocnost stává hegemone. Světová mocnost je tak zpravidla státem nespokojeným se *status quo* v mezinárodním systému, velmi často má revizionistické tendence a je ochotna použít sílu ve chvíli, kdy věří, že zisky mohou převážit nutné náklady (Mearsheimer 2001: 2).

Světové mocnosti se vždy bojí jedna druhé. Tento strach lze sice snižovat různými dohodami, aliancemi či smlouvami, nikdy ale tento strach neklesne pod zanedbatelnou hranici, protože si vzájemně nevěří. Jejich vůdci sdělují často své záměry, nikdo a nic však nedokáže ověřit jejich pravdivost. Riziko konfliktu je tak stále přítomné a možnost věčného mírového *status quo* nemožná. Jediný způsob pro vůdce, jak maximalizovat šanci na zachování existence státu, je neustálá snaha akumulovat moc tak, aby ostatní světové mocnosti disponovaly mocí menší. Když však jedna světová mocnost takto zvyšuje svou bezpečnost,

snižuje tím zároveň relativní moc ostatních států, a tím také bezpečnost celého systému. Tato situace se v teorii strukturálního realismu nazývá *bezpečnostní dilema* (Mearsheimer 2010: 79–81). Z toho logicky vyplývá, že ačkoli se světové mocnosti (stejně jako všechny ostatní státy) snaží pouze přežít, mají ve své podstatě vždy nějaké agresivní záměry. Dokonce i když se světové mocnosti podaří získat výraznou mocenskou převahu, nedochází k uspokojení. Světová mocnost nadále hledá možnosti, jak svou moc zvýraznit, a to až do té chvíle, dokud není hegemonem celého systému. Pouze tehdy je totiž její bezpečnost a šance na přežití prakticky zaručena (Mearsheimer 2001: 34–35). Tato touha po dominanci je však pro světové mocnosti osudná a zpravidla vede k jejich kolapsu. Zatím se totiž nestalo, že by se nějaká světová mocnost v pozici hegemonu mezinárodního systému dokázala udržet, pokud se vůbec někdy nějaká světová mocnost do této pozice dostala. Mearsheimer (2001: 41) dokonce pozici globálního hegemonu označuje za *de facto* nedosažitelnou, a to zejména z důvodu existence oceánů, které dělají efektivní projekci moci ve vzdálených regionech ovládaných soupeřící světovou mocností nesmírně obtížnou.

Mearsheimer (2001: 44–45) se také domnívá, že nejvíce vzájemného strachu mezi světovými mocnostmi je v systému, který je multipolární, z čehož vyplývá, že takový systém je také nejnáchylnější ke konfliktům. Existuje totiž více ambiciózních světových mocností, mezi kterými se obtížně navozuje rovnováha moci a které tak snadno naleznou důvod, proč zaútočit na světovou mocnost jinou. Vše je navíc ztížené tím, že ačkoli jsou všechny státy racionálními aktéry, pracují vždy pouze s nedokonalými informacemi v komplikovaném světě, což více či méně často nutně vede k vážným chybám ve strategiích, jednáních či plánech jednotlivých světových mocností (Johnson – Thayer 2016: 3–5).

Oba výše zmiňované autory, Waltze i Mearsheimera, spojuje v konceptualizaci světové mocnosti a pohledu na její chování v mezinárodním systému několik typicky realistických rysů. Především je to důležitost moci, která reprezentuje základní a nejdůležitější faktor mezinárodních vztahů. Touha po moci ztělesňuje základní motiv k jednání světové mocnosti a stojí v jádru zdůvodnění, proč se

světová mocnost chová určitým způsobem (Mearsheimer 2001: 29–32). Tato touha však není vrozená, jak se domnívá klasický realismus slovy J. Morgenthaua (2005: 4–5), který tvrdí, že fungování mezinárodní politiky vychází z podstaty lidské povahy, která je člověku dána. Strukturální realismus věří, že je to struktura mezinárodního systému, která nedává světové mocnosti jinou možnost než kalkulovat s mocí vždy na prvním místě. Jak uvádí Mearsheimer (1995: 91), „systém nutí státy chovat se podle diktátu realismu nebo riskovat zničení.“⁴ Mezinárodní systém je konstantně anarchický a postrádá hierarchické vztahy. Nelze však říci, že by se jednalo o chaos. V systému pouze neexistuje žádná formální centrální autorita, které by bylo chování států odpovědné (Waltz 1979: 88–98). Mezinárodní řád tak nevyhází z iniciativy nadřazené autority, nýbrž je tvořen formálně si rovnými aktéry systému. Zároveň neexistuje v systému žádná entita schopná nastavit a vynutit si jakékoli základní principy chování. V takovémto decentralizovaném mezinárodním systému jsou tak světové mocnosti odkázány pouze na sebe a na vlastní schopnosti.

Strukturální realismus také naprosto opomíjí vliv domácí politiky na zahraniční politiku světové mocnosti, resp. tvrdí, že je naprosto zanedbatelný. Je to opět mezinárodní systém, který určuje podmínky a zásadním způsobem ovlivňuje chování světové mocnosti navenek. Domácí politika je pak tzv. *black box*, což znamená, že nezáleží, co se děje uvnitř státu, nýbrž co se děje okolo (Mearsheimer 2010: 78–81). Z toho vyplývá, že prakticky nezáleží na typu režimu či politické kultuře států. Světové mocnosti se chovají v zásadě velmi podobně, snaží se dosáhnout podobných cílů, a proto je realistická literatura často nazývá jako tzv. *like-units*. Liší se zejména schopnostmi, jejichž množství a kvalita určuje, nakolik mohou být konkurenceschopní (Waltz 1979: 96–97).

Nicméně po desítkách let dominance realistické tradice se se změnami v mezinárodním systému a rozvojem oboru mezinárodních vztahů vynořila četná kritika tohoto pojetí, mj. také chápání konceptu moci, světové mocnosti, jejího

⁴ V originálním znění „the system forces states to behave according to the dictates of realism, or risk destruction.“

chování a definování národního zájmu. Konstruktivisté například zpochybňují vnímání moci striktně ve smyslu materiálních kapacit a argumentují významnou rolí idejí. Ne snad, že by z materiálních vojensko-ekonomických kapacit moc nepramenila, nicméně právě ideje, ve smyslu např. institucionalizovaných norem a pravidel, dokáží dle konstruktivismu hrát často mnohem důležitější roli (Wendt 2003: 95–96). Pravidla a normy jsou zpravidla produktem interakce mezi aktéry, o kterou se opírá další kritika z tábora konstruktivistů. Tvrdí totiž, že právě vzájemná interakce dokáže předdefinovat identitu interagujícího aktéra. A protože identita daného aktéra předchází utváření jeho národního zájmu, není realistické pojetí, beznadějně limitované na egoistickou touhu po moci, vlastní bezpečnost a bohatství, jeho jedinou možnou podobou. Z konfliktní světové mocnosti se tak za určitých podmínek může stát kupříkladu mocnost kooperativní (Copeland 2000: 193).

1.2 A. F. K. Organski – teorie přesunu moci a koncept světové mocnosti

Výrazně odlišnou perspektivu nabízí také teorie přesunu moci, jejímž autorem je A. F. K. Organski, který ve spolupráci s J. Kuglerem (1989: 172) staví na třech diametrálně odlišných předpokladech. Zaprvé vyvozuje, ve srovnání s Waltzem či Mearsheimerem, z existence institucí i mocenské hierarchie daleko hustší síť pravidel, dle kterých státy jednají. Zadruhé považuje zahraniční politiku za velmi podobnou té domácí, jelikož státy jednají podobným způsobem jako politické subjekty uvnitř. A zatřetí předpokládá, že mezinárodní soutěž není poháněna snahou maximalizovat moc (jak se domnívají realisté), nýbrž že státy usilují především o čisté zisky. A protože čistých zisků lze dosáhnout také vytvářením aliancí, přiznává teorie přesunu moci také výraznou roli spolupráci, která nemusí být jen prostředkem, jak uspět ve válce. Na základě těchto předpokladů následně vytváří model fungování mezinárodního systému a to včetně role a chování světové mocnosti.

Organski a Kugler (1989: 173) definují světovou mocnost velice vágně, jako „nemocnější zemi mezinárodního řádu.“⁵ V otázce moci pak do značné míry čerpají z realistického teoretického základu. Distribuce moci je totiž hlavním hybatelem dění v mezinárodním systému. V mocenské hierarchii následují ostatní aktéři, mezi nimiž je vždy několik sekundárních mocností⁶, které sice nemohou světové mocnosti jednotlivě konkurovat, disponují však potenciálem takového stavu v budoucnu dosáhnout. Klíčovým aspektem je spokojenost sekundárních mocností se stavem mezinárodního systému, jelikož sekundární mocnosti představují potenciálního vyzyvatele světové mocnosti (Kugler – Organski 1989: 173–174). Stabilita mezinárodního systému je tak přímo úměrná spokojenosti těchto mocností, a pokud ta klesne pod určitou mez, pokouší se světovou mocnost nahradit, a to zpravidla konfrontací v konfliktu.

Světová mocnost si je takového schématu vědoma a podle něj také jedná a uvádí v platnost jednotlivá opatření, aby svou výsadní pozici neztratila. Protože světová mocnost *de facto* určuje podobu mezinárodního systému pomocí pravidel upravujících politické, ekonomické, diplomatické a vojenské interakce (tato pravidla ostatní aktéři na základě mocenské hierarchie respektují), plynou jí z fungování mezinárodního systému zřejmé benefity ve formě bohatství, bezpečnosti i prestiže (Lemke 1997: 24), což světové mocnosti dodává široké spektrum možností, jak si svou pozici udržet. Má především dva primární zájmy, a to šířit spokojenost napříč mezinárodním systémem s maximální možnou efektivitou a případně odstrašit či jinak zabránit nespokojeným sekundárním mocnostem zpochybnit její pozici dominantního aktéra (Tammen 2008: 320). Oba tyto primární cíle zahraniční politiky mají za cíl udržet stabilitu v mezinárodním systému. *Status quo* totiž umožňuje dále čerpat výhody plynoucí z dominantního postavení.

⁵ V původním znění „the most powerful nation in the international order.“

⁶ Kugler a Organski (1989: 174) používají termín *dominant power* pro nejmocnějšího aktéra, resp. *great power* pro aktéry druhého řádu dle mocenské hierarchie. Pro lepší srozumitelnost a přehlednost textu ve vztahu k ostatním podkapitolám jsou tyto termíny přeloženy jako světová mocnost, resp. sekundární mocnost.

Čím lépe jsou snahy světové mocnosti šířit spokojenost akceptovány ostatními aktéry, tím snazší je *status quo* udržet, jelikož sekundární mocnosti toužící po konfrontaci nestojí pouze proti světové mocnosti samotné, ale také proti zbytku mezinárodního systému, který je s dominantní rolí daného státu spokojený (Kugler – Organski 1989: 175–177). Mocenská převaha světové mocnosti je tak přímo úměrná stabilitě mezinárodního systému. Jakmile si svou dominanci nedokáže udržet, stává se její pozice lákavým cílem pro nespokojené sekundární mocnosti.

Jak již bylo naznačeno, udržení dominance však nemusí být dosaženo pouze vojenskými prostředky či embargy a jinými sankcemi. Teorie přesunu moci totiž považuje za relevantní nástroje zahraniční politiky také prostředky tzv. *soft power*⁷. Tammen (2008: 318–319, 321) například uvádí podporu vzniku mezinárodních institucí, organizací či jiných platforem reprezentujících ideje, normy či pravidla, které mezinárodní systém přijme a potenciálním vyzyvatelům světové mocnosti „sváže nohy“.

Teorie přesunu moci se koncentruje zejména na vysvětlení vztahů mezi aktéry na vrcholu mocenské pyramidy, případně těsně pod ním, a snaží se nalézt odpovědi na otázky týkající se příčin válek. Samotnou definici moci či světové mocnosti nikterak zásadně neobohacuje a vychází z teoretického základu realismu. Hlavním přínosem teorie přesunu moci ke studiu mezinárodních vztahů je tak především víra ve spolupráci, relevantní funkce tzv. *soft power* a také vliv domácí politiky státu na tvorbu politiky zahraniční.

1. 3 Koncept a chování světové mocnosti dle H. Bulla

Bull (1995: *passim*) při své konceptualizaci světové mocnosti vychází ze třech základních konceptů anglické školy, kterými jsou mezinárodní systém, mezinárodní společnost a světová společnost. Zatímco *mezinárodní systém* je

⁷ Termín definovaný Josephem Nye (2003). Více viz poznámku č. 3.

konceptualizován na základě realistické perspektivy o nekonečné soutěži aktérů o přežití a *světová společnost* není anglickou školou dostatečně rozvinuta (Buzan 2004: 9–11), koncept *mezinárodní společnosti* leží v těžišti anglické školy a představuje její hlavní příspěvek studiu mezinárodních vztahů (Hynek 2005: 78–79).

Bull (1995: 4–5) považuje mezinárodní společnost za pomyslný vyšší stupeň mezinárodního řádu, který vzniká za účelem zaručení vyšší bezpečnosti, dodržování dohod a stability soukromého i veřejného vlastnictví a který definuje jako „skupinu států (nebo obecněji skupinu nezávislých politických společenství), které netvoří pouze systém, kde chování každého je nezbytný faktor při kalkulacích ostatních, ale také vytváří pomocí dialogu společná pravidla a instituce pro vedení svých vztahů [s ostatními státy – pozn. autora], a uznávají společný zájem v udržování těchto opatření⁸“ (Bull – Watson 1984: 1). V podstatě jde tedy o institucionalizaci sdílených zájmů a identity mezi státy, kdy normy, pravidla a instituce vytvářené státy leží v samotném jádru tohoto konceptu.

Sdílené zájmy jsou v mezinárodní společnosti naplňovány v rámci pěti klíčových nástrojů – rovnováhy moci, mezinárodního práva, diplomacie, války a mocenské správy systému ze strany světových mocností (Bull 1995: 71). Právě poslední zmíněná správa v sobě ukrývá základní principy chování světové mocnosti.

Bull (1995: 194–196) definuje stát jako světovou mocnost ve chvíli, kdy splňuje tři následující kritéria. Zaprvé musí jít o stát, který vojenskou silou převyšuje zbytek mezinárodní společnosti. Neexistuje tedy jiný druh moci, který by byl vojenské moci nadřazen. Vojenská síla však v definici světové mocnosti neslouží

⁸ V originálním znění „a group of states (or, more generally, a group of independent political communities) which not merely form a system, in the sense that the behaviour of each is a necessary factor in the calculations of the others, but also have established by dialogue and consent common rules and institutions for the conduct of their relations, and recognise their common interest in maintaining these arrangements.“

pouze pro naplnění zahraničně-politických cílů. Světová mocnost musí disponovat takovými vojenskými kapacitami, aby se dokázala případně ubránit sama proti všem a zajistila tak vlastní bezpečnost. Jistou komplikací je existence nukleárních zbraní, kvůli kterým je bezpečnost každého státu *de facto* permanentně ohrožena. V tomto případě tak světová mocnost musí být schopna alespoň snížit riziko takového útoku, např. za pomoci zastrašování. Zadržují jsou světové mocnosti ostatními aktéry přiznávána určitá výsadní práva a povinnosti (jako například nastolování a udržování míru napříč systémem). Světová mocnost tak svou zahraniční politiku těmto právům a povinnostem do jisté míry podřizuje a tím na sebe bere výše zmíněnou pozici správce systému. A zařetí nikdy neexistuje v systému pouze jedna světová mocnost, poté by se totiž již jednalo o hegemonu. Jde o pomyslný klub států splňujících první dvě kritéria, který svým členům propůjčuje speciální mocenský status, a jehož členská základna se mění v závislosti na změnách mocenské distribuce v mezinárodním systému.

V zájmu udržení stability mezinárodního řádu by měla světová mocnost hájit rovnováhu moci, předcházet nebo kontrolovat krize ve vztazích s ostatními světovými mocnostmi a stejně tak se snažit o snižování konfliktního potenciálu mezi sebou. Zároveň by měla světová mocnost využívat své výsostné mocenské postavení k lokální dominanci a respektovat sféry vlivu ostatních (Bull 1995: 200). Světové mocnosti se však ne vždy tak chovají. Pravidelně dochází k narušení mocenské rovnováhy, zpochybňování sfér vlivu i záměrného vyvolávání válek (Bull 1995: 201). Anglická škola v tomto bodě zjevně akceptuje realistickou perspektivu. Státy jsou racionálními aktéry, kteří kalkulují na systémové úrovni, a pokud *status quo* neodpovídá jejich zájmům, jsou ochotni, pokud cítí šanci, mezinárodní řád narušit.

Závěrem se tak dá říci, že anglická škola reprezentovaná zde H. Bullem obohacuje koncept světové mocnosti a moci obecně o několik aspektů. Ačkoli stále ztotožňuje moc především s materiálními, zejména vojenskými, kapacitami, přisuzuje v mezinárodní společnosti jistou roli také sdíleným normám, pravidlům

a kultuře obecně. Tyto ideové fenomény jsou tak vedle materiálních kapacit dalšími aspekty ovlivňujícími mocenskou distribuci mezi světovými mocnostmi a ovlivňují jejich chování (Devlen – James – Özdamar 2005: 182). Víra v interakci s konečným cílem vytvořit instituce rozvíjející spolupráci a snižující konfliktní potenciál je tak hlavním příspěvkem anglické školy do studia chování světové mocnosti i mezinárodních vztahů.

1.4 Pojetí světové mocnosti dle B. Buzana a O. Wævera

Koncept světové mocnosti je rozpracován také dalšími proudy. Kodaňská škola reprezentovaná Buzanem a Wæverem představuje myšlenkový proud reagující na změny v mezinárodním systému po studené válce a reprezentuje tedy novější předpoklady než výše rozpracovaný strukturální realismus v podání Waltze a Mearsheimera, teorie přesunu moci či anglická škola v pojetí H. Bulla. Kombinuje v sobě zejména prvky konstruktivismu a již zmíněného realismu, resp. využívá základní předpoklady obou proudů.

Myšlenkový základ konstruktivismu se opírá o domněnku, že mezinárodní realita je sociálně vykonstruovaná a funguje podle toho, jak ji kolektivně chápou její aktéři. Toto sociální konstruování reality je výsledkem vzájemné sociální interakce mezi jednotlivými aktéry (Adler – Barnett 1998: 10). Ti existují v mezinárodním systému, který je normativní i materiální (obsahuje tedy jak pravidla a normy, tak materiální zdroje), přičemž za určitých podmínek je možný vznik takových sdílených identit a norem mezi aktéry, že povedou ke stabilnímu míru (Adler – Barnett 1998: 10–11). Alexandr Wendt (cit. dle Buzan – Little 2000: 41–43), ústřední postava sociálního konstruktivismu, totiž věří, že identity a zájmy aktérů jsou úzce navázány na strukturu mezinárodního systému a mohou ji tak měnit na základě interakce mezi sebou. Perspektivou Wendta tak aktéři operují v mezinárodním systému charakterizovaném realistickými proudy jako nehostinné, anarchické a nekonečné konfliktní prostředí proto, že kolektivně takový stav vlastní interakcí vytvořili a nyní jej akceptují. Tím se výrazně liší od

realismu, který považuje strukturu mezinárodního systému za neměnnou a nezávislou na struktuře jednotek v něm, a o jakýchkoli pravidlech, identitách a normách uvažuje jako o marginálních, protože neexistuje autorita, která by je dokázala vynutit.

Buzan a Wæver si pro konceptualizaci světové mocnosti propůjčují myšlenky realistického proudu, sociálního konstruktivismu a anglické školy, které obohacují o vlastní perspektivu a vytváří tak originální kombinaci. Aby mohl být aktér nahlížen jako světová mocnost, musí disponovat materiálními schopnostmi klasifikovanými již výše podle Waltze (1979: 131). Politickými a vojenskými schopnostmi musí být světová mocnost schopna působit napříč celým mezinárodním systémem, přičemž svou ekonomickou vyspělostí musí dokázat tyto schopnosti podporovat (Buzan – Wæver 2003: 34–35).

Těmito schopnostmi si dokáže zajistit po celém mezinárodním systému vliv, díky kterému může sama sebe jako světovou mocnost vnímat, a zejména k ní díky tomu takto budou formálně přistupovat i ostatní aktéři (Buzan – Wæver 2003: 32). To je druhá existenční podmínka světové mocnosti. Zde Buzan a Wæver čerpají z anglické školy, která považuje mezinárodní arénu nejen za systém jednotlivých států, ale především jako společnost států, ve které spolu státy na určité úrovni komunikují a jsou tak součástí celku (Bull 1995: 199–202). Druhým kritériem je tedy vnímání sebe sama jako světová mocnost, stejně jako nabytí tohoto statusu formálním uznáním od ostatních aktérů.

Nakonec přidávají Buzan s Wæverem (2003: 32) třetí, vlastní, kritérium, jenž hovoří o nutnosti sledovat praktické chování a jednání ostatních států, a to zejména těch, které jsou aktivní na systémové úrovni. Světová mocnost tak musí brát ohled nejen na kroky mocensky sobě rovných konkurentů, ale také na chování ostatních aktérů, protože pokud jednají kolektivně, mohou mít i jejich kroky potenciál výrazně ovlivnit situaci v mezinárodním systému. Pokud druhé a třetí kritérium přijmeme, rozevírá se nám zároveň počet entit, které mohou být nazírány jako světové mocnosti. Nemusí totiž už jít pouze o stát, nýbrž o jakéhokoli aktéra mezinárodního systému, který je ostatními jako světová

mocnost vnímán. Zmiňována je například Evropská unie, jež na vysokém stupni integrace sdružuje suverénní státy, avšak sama státní charakter nemá (Buzan – Wæver 2003: 32). Status světové mocnosti tak aktér nezískává pouze na základě objektivně měřitelných kapacit a schopností, nýbrž zejména podle subjektivního vnímání ostatních aktérů mezinárodního systému.

Buzan kombinaci realismu a konstruktivismu vysvětluje tím, že pouhé materiální realistické pojetí mezinárodního systému nestačí, neboť nedokáže zdůvodnit celou řadu jevů a procesů v mezinárodním systému. Tyto jevy však často dokáže vysvětlit právě sociálně konstruktivistická perspektiva. Protože každé pojetí objasňuje jen určitou část dějů v mezinárodním systému, jsou obě relevantní a není žádný důvod, proč je nekombinovat (Buzan – Little 2000: 104–107). I proto Buzan s Wæverem využívají také anglické školy, která v sobě propojují jak materiální, tak sociální aspekty fungování mezinárodního systému.

V knize *Regions and Powers* popisují Buzan a Wæver (2003: 455–456) současný mezinárodní systém jako prostředí s jednou světovou mocností a několika dalšími regionálními mocnostmi⁹. Aby si za takového stavu dokázala světová mocnost udržet své výsadní postavení, musí dokázat trvale působit ve všech regionech systému a obzvláště aktivně a obezřetně pak v těch, kde se nacházejí regionální mocnosti aspirující na pozici světové mocnosti. Se svým vlivem v jednotlivých regionech musí nakládat s rozumem a pečlivě volit stupeň a charakter zapojení do jeho dění, aby byl její vliv na regionální úrovni akceptován a její výsadní status respektován. Protože je světová mocnost zároveň aktérem, který vytváří, propaguje a svým působením následně i prosazuje a udržuje univerzální hodnoty a normy platné napříč mezinárodním systémem (Buzan –

⁹ Buzan a Wæver (2003: 35–36) klasifikují mezi aktéry působící na systémové úrovni kromě světové mocnosti ještě jednu skupinu aktérů, a to tzv. *great powers*. Ty však nedisponují schopnostmi do takové míry, aby mohly operovat napříč celým mezinárodním systémem, nicméně často mají ambice i potenciál stát se ve střednědobém horizontu světovou mocností. Jsou tak vnímány i mezinárodním systémem, působí na systémové úrovni a existující světové mocnosti tak s nimi musejí při svých kalkulacích počítat.

Wæver 2003: 35), je její široký záběr vlivu v regionech také klíčový pro získání a udržení legitimacy těchto univerzálních hodnot a norem.

Udržování výsadního postavení v jednotlivých regionech mezinárodního systému nemusí probíhat pouze za pomoci síly. Autoři poukazují, že v mnoha regionech v závislosti na jejich vývoji a historických okolnostech může být daleko efektivnější spíše institucionalizace vztahů a existence různých ekonomických, bezpečnostních a jiných projektů, ve kterých světová mocnost nabízí všem zapojeným prospěch plynoucí například z určitého stupně ekonomické integrace či vzájemné obrany (Buzan – Wæver 2003: 455–458). Tím si světová mocnost získává důvěru ostatních aktérů v regionu, což jí pomáhá s *desekuritizací*¹⁰ vlastní role.

Světová mocnost spatřuje v udržení svého výsadního postavení cestu, jak si zajistit přežití v mezinárodním systému. Pozice světové mocnosti nabízí nejširší možné spektrum možností, které jí k naplnění takového cíle mohou dopomoci. Kodaňská škola však realistické proudy překonává ve víře ve spolupráci, jež sdílí s teorií přesunu moci i H. Bullem. Považuje aktéry mezinárodního systému za racionální, a tedy ochotné upřednostnit spolupráci s ostatními za podmínek, kdy jim přinese větší benefity než válka. Zároveň věří v klíčovou roli identit a norem převzatou od sociálního konstruktivismu, které, pokud jsou aktéry sdíleny a mají kooperativní podobu, dokáží překonat realistickou soutěživou a nehostinnou podobu mezinárodního systému.

1.5 Syntéza – vymezení konceptu světové mocnosti

Výše charakterizované koncepty světové mocnosti se sice opírají o teorie, jež jsou samotnou esencí studia mezinárodních vztahů, nicméně většinou vznikly

¹⁰ Desekuritizací se rozumí proces, během kterého nějaké téma přestává být vnímáno jako bezpečnostní hrozba. Významovým protipólem je častěji využívaný pojem *sekuritizace*, během které se naopak nějaké téma hrozbou stává. S oběma pojmy přišla kodaňská škola (Buzan-Wilde-Wæver 2005).

v dobách, kdy byl stav mezinárodního systému docela jiný. Kupříkladu relativně stabilní studenoválečné období charakteristické dvěma nesmiřitelnými mocenskými tábory jistě ovlivnilo nedůvěru realistů ve spolupráci, protože tehdejší světové mocnosti vnímaly spolupráci zřejmě opravdu jen jako nástroj k naplnění vlastních mocenských cílů. Dnešní mezinárodní systém je však v mnohém jiný. Vznikly nové výzvy. Svět se již zcela dekolonizoval a dal vzniknout novým ambiciózním plánům řady regionálních mocností, čímž se mocenská distribuce značně rozdrobila. Evropská unie dokazuje, že spolupráce dokáže stavět mosty přes historické sváry evropských mocností. Svět čelí novým hrozbám, jako je například terorismus, resp. intenzitě jeho transnacionálního charakteru, s jakou dokáže tento fenomén promlouvat do mezinárodního dění. Vedení války se změnilo, přibyla kybernetická dimenze. Stále rostoucí spotřeba klíčových neobnovitelných zdrojů jako je ropa či zemní plyn nestihá být vykrývána novými nalezišti a reálně tak hrozí jejich úplně vyčerpání v dohledné budoucnosti (World Energy Council 2013).

Tyto a mnohé další faktory, pro které však vzhledem k tématu práce není prostor, jasně dokazují, že světové mocnosti nestačí pro udržení své mocenské pozice a zajištění vlastní bezpečnosti rozsáhlé vojenské kapacity, přírodní zdroje nebo formální uznání tohoto statusu od ostatních suverénních zemí. Stejně tak současný mezinárodní systém vyžaduje jiné vzorce chování, než jaké stačily pro udržení své pozice před desítkami let. Proto na závěr této části práce představím vlastní koncept světové mocnosti, který bude lépe reflektovat poslední změny v mezinárodním systému.

V souladu s většinou zmíněných konceptů musí světová mocnost disponovat materiálními kapacitami tak rozsáhlými, aby dokázala svůj vliv šířit či bránit ve všech regionech světa. Stejně tak musí být schopna jimi zastrašit své konkurenty od útoku na své území, případně se před nimi dokázat přímo ubránit. To vyžaduje mj. nejvyšší možný technologický pokrok, ekonomickou sílu takové možnosti financovat a zároveň dostatečný přísun přírodních zdrojů.

Kromě materiálních kapacit je důležitá také dominance v kybernetickém prostoru. Bez ní jsou v ohrožení tajné dokumenty, bezpečnostní a monitorovací zařízení, efektivní vedení války aj., což v konečném důsledku může ohrozit mocenské postavení světové mocnosti. S tím souvisí také efektivní fungování tajných služeb, které dokáží výrazně zvýšit bezpečnost odhalováním např. kybernetických či teroristických útoků. Klíčovým faktorem je politická stabilita umožňující kontinuitu mocenských strategií a zahraničně-politických cílů. Stejně tak je nezbytná pro zajištění vlastní bezpečnosti. Status světové mocnosti musí být danému aktérovi přidělen také mezinárodním systémem, zejména ostatními mocensky významnými aktéry. To je důležité zejména proto, aby byly argumenty světové mocnosti vyslyšeny, respektovány a měly potenciál být také uposlechnuty.

Přestože světová mocnost hraje v mezinárodním systému vůdčí roli jako iniciátor či garant norem a pravidel, netěší se pozici globálního hegemona. Dokáže sice do značné míry kontrolovat dění v mnoha regionech světa, nemá však takovou sílu, aby efektivně dominovala nad aktéry nacházejícími se v pomyslné mocenské hierarchii těsně pod ní. Jejich vývoj, ambice a cíle se vyvíjejí autonomně, mají své vlastní sféry vlivu a světová mocnost musí jejich chování a vývoj sledovat velmi bedlivě. Navíc takřka každý region má jednu či více regionálních mocností, jež se stále hlasitěji hlásí o slovo na mezinárodním poli, což značně ztěžuje působení světové mocnosti zvláště ve vzdálených regionech.

Chování světové mocnosti výrazně ovlivňuje několik rysů současného mezinárodního systému. Prvním rysem je jeho anarchická struktura. Chybí napříč systémem formálně uznaná autorita, jež by dokázala nastolit pravidla a vynucovat si jejich dodržování. Do určité míry se o to snaží OSN, kde však nejmocnější aktéři disponují právem veta, a tak jakákoli opatření proti jejich vůli zpravidla nikdy nespátří světlo světa. OSN je tak autoritou spíše pro členy druhého sledu, kterým při nedodržování pravidel hrozí různé druhy trestů. Je to právě světová mocnost, která přichází s novými pravidly a normami. Pod rouškou univerzálních hodnot se snaží na mezinárodním poli „prodat“ své

myšlenky, které zpravidla sledují její vlastní zájem a zahraničně-politické cíle. To, nakolik je v této činnosti úspěšná, pak v konečném důsledku rozhoduje o síle, s jakou drží své výsadní postavení. Kromě vojensko-ekonomických kapacit tak musí světová mocnost disponovat také tzv. *soft power*.

Druhým rysem současného mezinárodního systému je role identit, které jsou nestálé a mohou se časem měnit. Protože předchází jakémukoli jednání aktéra, neexistuje žádný obecně platný vzorec chování jak světové mocnosti, tak ostatních aktérů. Jak ukazuje historie, identitu dokáže změnit například hrůzná válečná zkušenost. Jak jinak lze vysvětlit postupný konec francouzsko-německé nevraživosti po zkušenostech z druhé světové války? To, co dnes známe pod názvem Evropská unie, lze mimo jiné chápat také jako výsledek proměny německé a francouzské identity, jež otevřela cestu k proměně identity celého kontinentu. Vlastní identita, tedy to, kým se světová mocnost cítí být, tak výrazně ovlivňuje, zda bude v systému jednat jako aktér s neukojitelnou touhou po moci či například jako mezinárodní arbitr nebo „policista“.

Ať si však světová mocnost přisvojí jakoukoli identitu a vtělí se do jakékoli role, její základní cíl zůstává stejný – přežít a udržet si své mocenské postavení. Tyto čistě sobecké cíle implikují, že altruismus není světové mocnosti vlastní. I v roli „policisty“ bude obhajovat hodnoty, které sama stvořila pro svůj vlastní konečný prospěch, a velmi snadno se nechá zlákat vidinou mocenských zisků, pokud cena za ně bude přijatelná. I ta nejušlechtilejší role tak může být daleko spíše nástrojem, jak dosáhnout vlastních zahraničně-politických cílů, než ochranným štítem malých a bezbranných národů. Moc, která světové mocnosti stačí pro udržení výsadní pozice dnes, totiž nemusí stačit zítra.

2 ZAPOJENÍ USA DO OBČANSKÉ VÁLKY V SÝRII

2.1 Spojené státy americké jako světová mocnost

Úvodem empirické části je třeba potvrdit možnost aplikace výše představeného konceptu světové mocnosti na současné postavení Spojených států amerických v mezinárodním systému. O materiálních kapacitách USA umožňujících šířit či bránit vliv ve všech regionech světa nemůže být pochyb. Jejich dostatečnou šíří i technologickou vyspělost zaručují vojenské výdaje, jejichž výši nedokáže konkurovat žádný jiný stát systému. Např. v roce 2015 se pohybovaly v případě USA kolem 600 miliard dolarů, zatímco Čínská lidová republika, druhá v pořadí, vynakládala ve stejném roce na své vojenské kapacity přibližně třetinu, tedy 200 miliard dolarů (SIPRI 2016). Tyto peníze umožňují USA udržovat své vojenské technologie na nejvyšší možné úrovni, disponovat 1,4 miliony aktivních členů armády, bezmála 9 000 tanky, 14 000 letadly a tisíci jaderných hlavic, přičemž ve všech těchto ukazatelích se řadí mezi nejsilnější v mezinárodním systému (Bender 2015). Naprostou dominanci však USA vykazují vlastnictvím 10 letadlových lodí, jež fungují jako mobilní námořní a letadlové základny, což výrazně zjednodušuje projekci moci do všech regionů světa (Bender – Gould 2014). S projekcí moci souvisí také vojenské, námořní a letecké základny, kterých mají Spojené státy rozmístěno ve 42 zemích téměř 600, jednoznačně nejvíce ze všech zemí (Department of Defense 2015: 6).

Takto výrazná dominance USA umožňuje nejen hájit své zájmy napříč všemi regiony, ale také odradit kohokoli od přímého konvenčního útoku na své území. Financovat tak obrovské vojenské výdaje umožňuje americká ekonomika řadící se mezi nejsilnější a nejvyspělejší v globálním systému. V roce 2016 jí patřilo třetí místo s HDP 18,6 bilionů dolarů, přičemž se nacházela jen v těsném závěsu za Evropskou unií s HDP 19,2 bilionů dolarů, resp. Čínskou lidovou republikou s HDP 21,3 bilionů dolarů (CIA World Factbook 2016a). Na stejné pozici se USA nacházejí v roce 2016 také v oblasti exportu, kde s vyvezeným zbožím v celkové hodnotě 1,471 bilionu dolarů opět zaostávají za Evropskou unií a Čínou (ibidem

2016b), zatímco v hodnotě importu v celkové výši 2,205 bilionu dolarů se nacházejí s pouze za Evropskou unií (ibidem 2016c).

Dalším bodem konceptu světové mocnosti je schopnost kontrolovat kybernetický prostor do té míry, aby byly zabezpečeny tajné dokumenty, minimalizována rizika spjatá s terorismem aj. O to se v USA stará celá řada bezpečnostních či výzvědných služeb a agentur, avšak k nejdůležitějším se řadí zejména CIA a FBI. Zatímco CIA (2013) definuje svou činnost obecněji jako sběr, analyzování a vyhodnocování dat všeho druhu s tím, že závěry své práce následně pomáhají vládě USA v bezpečnostních otázkách, FBI (nedatováno) profiluje své zaměření mj. přímo na kybernetické zločiny a terorismus.

Politická stabilita, která je také nedílnou součástí konceptu světové mocnosti, je v USA prakticky již od jejich vzniku zaručena jednoduchým a efektivním politickým systémem. Každé 4 roky si občané volí v demokratických volbách prezidenta, který ve svých rukou třímá exekutivní moc, zastupuje stát navenek nebo je např. vrchním velitelem ozbrojených sil. Taková koncentrace moci v rukou jedné osoby dělá rozhodovací proces rychlým a efektivním (Hlaváček 2014: 169–170). K politické stabilitě také přispívá silný vztah k tradici (Hlaváček 2014: 166–169), který nedovoluje vychýlit politiku státu za extrémní mez a umožňuje tak jistou kontinuitu mocenských strategií.

Posledním aspektem konceptu světové mocnosti je jeho konstruktivistická složka. Aby se mohla světová mocnost chovat jako iniciátor a garant norem a pravidel, které světový řád respektuje, je nutné formální uznání statusu světové mocnosti od ostatních, zejména významných aktérů. Ani zde nemůže být pochyb o tom, že USA tímto formálním uznáním disponují dlouhodobě. Od vzniku OSN v roce 1945 jsou stálým členem Rady bezpečnosti OSN, jsou *de facto* vůdčím státem vojenských aliancí NATO či ANZUS a členem sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa G7, stejně jako dalších ekonomicky zaměřených mezivládních organizací jako OECD nebo NAFTA. Ve Světové bance a Mezinárodním měnovém fondu, dvou klíčových ekonomicky zaměřených organizacích přidružených k OSN, pak disponují jednoznačně největšími

hlasovacími právy. Kromě tohoto implicitního uznání americké moci formou významné role v mnoha mezinárodních organizacích lze také najít mnoho příkladů explicitního vyjádření amerického mocenského postavení ze strany ostatních významných aktérů mezinárodního systému. Například ruský prezident Vladimir Putin (cit. dle Reuters 2016) v roce 2016 prohlásil, že „Spojené státy jsou světovou mocností – v dnešním světě pravděpodobně jedinou supervelmocí. My [Ruská federace – poznámka autora] to respektujeme¹¹.“

Podobná prohlášení a množství zapojení USA do významných mezinárodních organizací, ba možná ještě spíše klíčový význam, jež v těchto organizacích hrají, jasně dokazují, že USA nejsou jen vojenskou či ekonomickou mocností, nýbrž napříč mezinárodním systémem respektovanou mocností světovou. Zároveň díky tomu získávají prostor přinášet do mezinárodního dění nové podněty, normy a pravidla, které reprezentují jejich zájmy a které mají díky pozici světové mocnosti výrazný potenciál vejít v univerzální platnost.

2.2 Občanská válka v Sýrii a americké zahraničně-politické cíle

Občanská válka v Sýrii představuje v současném světě jeden z nejzávažnějších konfliktů, což dokazují nejen statisíce obětí, miliony vnitřně vysídlených osob i uprchlíků, ale také zapojení celé řady regionálně i globálně významných států či jiných aktérů s naprosto odlišnými ambicemi. Občanská válka se rozhořela na jaře roku 2011 v důsledku násilného potlačení nepokojů, jež probíhaly paralelně s protesty v mnoha dalších zemích na Blízkém východě a severu Afriky v rámci tzv. arabského jara.

Zatímco zpočátku se mezinárodní společenství zdráhalo označit situaci v Sýrii za ozbrojený konflikt a hovořilo spíše o masivním porušování lidských práv a represích (Ruys 2014: 252–253), v roce 2013 už generální tajemník OSN Pan Ki-mun (2013) hovořil 100 000 zabitých a milionech, jež musely opustit své

¹¹ V originálním znění „America is a great power - today probably the only superpower. We accept that.“

domovy a stát se vysídlenými v rámci své země nebo uprchlíky. K hlavním bojujícím skupinám patří kromě vládních složek Svobodná syrská armáda (*Free Syrian Army – FSA*) zformovaná v prvních měsících občanské války vojáky, kteří dezertovali ze syrské armády s primárním cílem svrhnout prezidenta Bašára Asada (Holliday 2012: 14–17). Navíc se do bojů zapojují také džihádistické skupiny jako Fronta an-Nusrá¹² a Islámský stát nebo kurdské Lidové obranné jednotky (*Yekîneyên Parastina Gel – YPG*)¹³ bojující na severu a severovýchodě Sýrie. To jsou však jen hlavní ozbrojené skupiny, které lze v této občanské válce identifikovat. Například Ruys (2014: 253) se v roce 2014 zmiňuje o přibližně tisícovce různorodých opozičních skupin. Právě toto množství různě silných skupin s odlišnými cíli dělá syrský konflikt značně nepřehledný až chaotický. Není sporu o tom, že tato skutečnost představuje jeden z hlavních důvodů, proč se mezinárodnímu společenství, syrské vládě ani žádné bojující skupině nedaří otočit vývoj na svou stranu a občanskou válku ukončit.

Dříve či později začala projektovat své mocenské ambice do Sýrie celá řada regionálně i globálně důležitých aktérů, čímž se z občanské války rázem stala mezinárodní aréna, ve které si konkurenční státy začaly „vyřizovat účty“. Umírněné opoziční rebely podporují vojensky Spojené státy americké s hlavním cílem zbavit prezidenta Asada moci. Jeho klíčovým spojencem se stala Ruská federace, která úspěšně blokuje rezoluce v Radě bezpečnosti OSN namířené proti jeho režimu a vojensky se výrazně angažuje v jeho prospěch. Intenzivně syrský

¹² Fronta an-Nusrá byla považována za syrskou větev Al-Káidy, do které se plně integrovala v roce 2013 (Green 2013). Nicméně v létě 2016 došlo k přejmenování této odnože na Džabhat Fatah aš-Šám („Fronta dobytí Levanty“) a propojení s Al-Káidou začalo být předmětem diskuzí (Joscelyn 2016). Pro účely této práce budu používat známější, častěji používané označení Fronta an-Nusrá.

¹³ Lidové ozbrojené jednotky jsou ozbrojeným křídlem kurdské politické strany v Sýrii známé pod názvem Sjednocená demokratická strana (*Partiya Yekîtiya Demokrat – PYD*). Toto ozbrojené křídlo je dle všeho propojeno také se Stranou kurdských pracujících (*Partiya Karkerên Kurdistanê – PKK*), jež působí v Turecku a která je tureckou vládou označována za teroristickou organizaci. Na druhou stranu jsou však Lidové ozbrojené jednotky efektivní v boji s Islámským státem, čímž si získaly podporu USA (Cook 2016).

režim podporuje také Írán, pro který je prezident Asad klíčovým spojencem proti tlaku USA na Blízkém východě. Saúdská Arábie vojensky podporuje řadu opozičních skupin, včetně některých radikálních, a řešení konfliktu vidí podobně jako USA – bez Bašára Asada u moci. Podobné stanovisko zastává také Turecko, člen NATO, které však zásadním způsobem odmítá jakoukoli podporu kurdským silám, jež operují také v Turecku, což vyvolává obavy z možné fragmentace země (BBC 2015a). Takové rozložení sil dalo syrskému občanskému, případně náboženskému konfliktu nový rozměr – stala se z něj *proxy* válka ambiciózních mocností, jež poměřují své síly a prosazují své zájmy prostřednictvím podpory té či oné straně konfliktu.

Logickým důsledkem takto nepřehledného konfliktu, kde každá strana směřuje za úplně jiným cílem a kde některé skupiny jsou pro válečné zisky schopny neomluvitelných zvěrstev, jsou oběti zejména civilního charakteru. Amnesty International (2017: 349) se zmiňuje o celkovém počtu více než 300 000 obětí ke konci roku 2016. Údaje se však značně různí. Například již na jaře 2016 přišlo OSN (cit. dle Hudson 2016) s odhady pohybujícími se kolem 400 000 obětí. Drtivou většinu z obou čísel však tvoří civilisté, obětí necivilního charakteru v bitvách je totiž dle posledních odhadů „pouze“ kolem 65 000 (Violations Documentation Center in Syria 2017). Kromě toho však bylo 6,6 milionu lidí vnitřně vysídleno a 4,8 milionu uprchlo ze země (Amnesty International 2017: 353). Taková statistika samozřejmě vytváří na mezinárodní společnost mimořádný tlak, zejména na mocnosti zapojené do konfliktu. I proto byla realizována celá řada pokusů, jak občanskou válkou v Sýrii ukončit politickým řešením. Tyto pokusy však zpravidla narazily na neochotu jednotlivých aktérů dohodnout se na kompromisu. Například v lednu a únoru 2014 hostila švýcarská Ženeva jednu z několika mírových konferencí zaměřených na hledání řešení syrského konfliktu. Zatímco zástupci syrské opozice požadovali odstoupení prezidenta Asada a přechodnou vládu, jež dovede Sýrii k míru, syrská vláda trvala na udržení Asada u moci (CBS News 2014). Mírová konference tak žádný posun nepřinesla, ba naopak skončila fiaskem.

Spojené státy americké jako světová mocnost samozřejmě mají v regionu Blízkého východu své zájmy a od začátku syrského konfliktu, případně nejpozději od chvíle, kdy získal mezinárodní důležitost, musely zaujmout k situaci jistý postoj. Svě zahraničně-politické cíle deklarují Američané *oficiálně* na základě tzv. univerzálních hodnot, k jejichž propagaci a obraně doma i ve světě se zavazují. Rozumí se jimi především základní lidská práva a svobody, demokracie, lidská důstojnost, respekt či rovnost pohlaví, etnických i náboženských skupin aj. (National Security Strategy Archive 2015: 19–20). Tyto hodnoty považují Spojené státy americké za obecně platné a jejich nedodržování ve světě ztotožňují s narušováním národního zájmu v jeho nejširším pojetí. V kontextu Blízkého východu jsou odhodlány bránit své spojence a partnery proti agresi, zajistit volný tok energie z regionu do světa a předcházet vývoji či použití zbraní hromadného ničení (ibidem: 26).

Na základě těchto obecných hodnot a záměrů Spojené státy přistoupily také k syrskému konfliktu, kde se jejich pozice opírá o dva základní deklarované cíle (Obama 2016a). Tím prvním je svržení prezidenta Bašára Asada, které by mělo být následováno novou ústavou a svobodnými volbami, ze kterých vznikne nová vláda, jež bude lépe reprezentovat syrský lid. USA totiž připisují zodpovědnost za zpusťosenou zemi a stále nekončící válku právě syrskému režimu. Druhým cílem je boj s terorismem, resp. s džihádistickými skupinami, jež operují v Sýrii a které USA považují za teroristické organizace. K těm se řadí zejména Islámský stát a Fronta an-Nusrá. Takové nechce USA porazit pouze na bojišti, nicméně cílí na úplné zničení jejich ideologie, jež radikalizuje a inspiruje lidi k násilí.

Nelze se však domnívat, že by se Spojené státy americké vrhaly do dalšího dobrodružství ve vzdáleném regionu jen proto, aby Syřanům napomohly ke svobodnějším a demokratičtějším zítřkům a zbavily svět teroristických skupin rozsévajících násilí. USA jsou světovou mocností, jež musí, nechce-li své výsadní postavení ztratit, pečlivě analyzovat geopolitický vývoj a hájit po světě kromě ideálů svobody, jichž jsou samy částečnými autory, především zájmy mocenské. Když se do války větší či menší měrou zapojily regionální mocnosti

jako Írán, Saúdská Arábie nebo Turecko, stala se z ní již zmiňovaná mezinárodní aréna, kde jde o mnohem více, než jsou osudy Syřanů. V Sýrii se bojuje o osud celého regionu i o ropnou politiku významných, ve válce zainteresovaných producentů. Pollack (2014: 2) například spekuluje, že v samotné válce v Sýrii mají Spojené státy americké pramalé strategické zájmy, avšak velmi důležitá je pro ně stabilita syrských sousedů, kteří se ve válce také více či méně angažují. Ve vzduchu totiž neustále visí hrozba rozšíření války do okolních zemí. USA nemohou připustit, aby podobně jako Sýrie dopadlo Turecko, které je klíčovým strategickým partnerem a členem NATO, stejně jako Irák, který je jedním z nejdůležitějších producentů ropy na světě a již částečně zasažen je. Právě situace v Iráku a syrská válka jsou do značné míry propojené nádoby, a to zejména v důsledku působení Islámského státu. Taková situace USA nedovoluje soustředit se výhradně na strategicky důležitější stát. Vyřešit situaci v Iráku a nechat Sýrii svému osudu by totiž pravděpodobně řešení nepřineslo, jelikož Sýrie by velmi brzy Irák znovu válkou „infikovala“ (Pollack 2014: 3).

Ještě cyničtěji vnímá americkou zahraniční politiku Mearsheimer (2014: 9–10), který ji považuje za ovládanou smyšleným předpokladem, že sebemenší problém ve světě má pro USA značný význam, jelikož představuje ohrožení amerických zájmů, čímž narušuje jejich bezpečnost. Politické elity země se tak neustále obávají o naplnění amerických zájmů, což USA vede ke stále novým dobrodružstvím ve vzdálených regionech. Pokud bychom tento předpoklad přijali, jedinou možnou podobou světa, ve kterém by se Spojené státy americké cítily bezpečně, je svět, kde zcela dominují. A angažmá v syrské občanské válce by do tohoto scénáře samozřejmě bez sebemenších problémů zapadlo.

Americké zahraničně-politické cíle v Sýrii tak lze nahlížet z mnoha perspektiv. Morální důvody amerického angažmá nelze přehlížet. USA se pasovaly do role garanta hodnot euroatlantické civilizace a jako takové nemohou stát nezaujatě mimo konflikt, kde počet civilních obětí stále roste, stejně jako počty těch, kteří byli nuceni opustit své domovy. Stejně tak však cítí potřebu hájit své strategické zájmy všude, kde jsou byť jen potenciálně ohroženy, a to často bez ohledu na

osudy lidí, zemí či celých regionů. Morální důvody tak mohou být často spíše zástupným vysvětlením nekompromisních strategických kroků, jejichž explicitní artikulace by mohla pověst a prestiž USA v mezinárodním společenství zásadním způsobem oslabit.

2.3 Konkrétní kroky USA v občanské válce v Sýrii

Spojené státy americké se zprvu zdráhaly výrazněji do syrského konfliktu zasáhnout, koneckonců v té době zasahovaly již v Libyi, další zemi zasažené arabským jarem. Obamova administrativa tak v létě 2011, stejně jako většina mezinárodního společenství, pouze hovořila o porušování lidských práv s nutností takové zločiny okamžitě zastavit. Navíc pak požadovala okamžitou abdikaci prezidenta Asada a povolení monitorovat lidsko-právní situaci v zemi (Kaplan 2016: 49–50). Obama (cit. dle ibidem 50–51) se v podobném duchu k situaci v Sýrii stavěl i v dalších letech, když kupříkladu v roce 2012 odmítl plán CIA vyzbrojit část syrské opozice s cílem zvýšit tlak na prezidenta Asada, jelikož se obával odvetné reakce dvou hlavních spojenců syrské vlády – Ruské federace a Íránu. Když později podobný plán přijal, jeho obavy došly naplnění.

Jak již bylo naznačeno, situace v Sýrii se postupně dostala do bodu, kdy silná prohlášení Obamovy administrativy nenásledovaná konkrétními kroky proti syrskému režimu začala ohrožovat kredibilitu USA v regionu Blízkého východu. Nakonec však dodnes ne zcela vyjasněný masivní útok chemickými zbraněmi, územní zisky Islámského státu, stále rostoucí tlak mezinárodního společenství a další okolnosti přinutily Obamovu zdrženlivou administrativu ke konkrétním vojenským akcím.

Byl to právě onen nevyjasněný útok chemickými zbraněmi, který překročil pomyslnou červenou linii¹⁴ a který dal Obamově administrativě záminku

¹⁴ Není bez zajímavosti, že v roce 1988 USA pomohly v irácko-iránské válce Saddámu Husajnovi použít chemické zbraně proti nepříteli. Reaganova administrativa tehdy dala Iráku

výrazněji promluvit do dění. Syrská vláda (cit. dle Black 2012) otevřeně přiznávala, že chemickými zbraněmi¹⁵ disponuje, nicméně rezolutně odmítala, že by mohly být použity proti syrským občanům. Zdůrazňovala, že o jejich využití by uvažovala pouze v případě, kdy by čelila vnější agresi. Když byly chemické zbraně 21. srpna 2013 použity v oblasti Ghúta na předměstí Damašku, začalo mezinárodní společenství ihned volat po zjištění a potvrzení zodpovědné strany. Následná mise OSN na místě sice potvrdila použití sarinu (Ki-mun 2013), nicméně zjistit zodpovědnou válčící stranu se nepodařilo. Syrské opoziční síly začaly okamžitě obviňovat syrský režim. K nim se rychle připojily Spojené státy americké volající po razantní mezinárodní odpovědi, doprovázené svými spojenci – Saúdskou Arábií, Tureckem, Velkou Británií, Francií, Itálií, Španělskem a dalšími (Blake 2013). Naopak Ruská federace se postavila za Bašára Asada a obvinila syrskou opozici s dovětkem, že jakákoli vojenská intervence USA a spojenců by byla bez posvěcení Radou bezpečnosti OSN hrubým porušením mezinárodního práva (BBC 2013). Mnohé okolnosti poukazovaly na syrský režim – např. napadená oblast byla v držení opozičních skupin a vláda disponovala v okolí rozmístěnými vhodnými odpališti (Human Rights Watch 2013).

Ačkoli se nakonec nepodařilo s definitivní platností potvrdit či vyvrátit zodpovědnost syrské vlády za použití chemických zbraní, prezident Obama byl připraven odpovědět bombardováním vládních pozic ze vzduchu (Kaplan 2016: 52–53). Obama se octil v přetěžké pozici. Několikrát již dříve deklaroval, že použití chemických zbraní nelze za žádnou cenu tolerovat (Roberts – Berger 2013). Zároveň se však obával, že po nařízení vzdušných útoků by mohly USA

informace o poloze iránských jednotek, přičemž žádná kritika k použití chemických zbraní od USA nezazněla. Shodou okolností byl použitou látkou také sarin (Mearsheimer 2014: 18).

¹⁵ Sýrie v té době nepatřila mezi 189 zemí, které ratifikovaly Úmluvu o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993. Byla nicméně podepsána pod jinou úmluvou zakazující použití chemických zbraní – Ženevským protokolem z roku 1923 (Human Rights Watch 2013).

v syrském konfliktu zabřednout na další dlouhé roky. Z tohoto důvodu si chtěl svůj záměr nechat posvětit Kongresem. Nečekaný zvrat však přinesl ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov, který přiměl Asadův režim zbavit se všech chemických zbraní pod dohledem mezinárodního společenství (Kaplan 2016: 54). Obamova administrativa si tak připsala diplomatické vítězství bez použití jediného bombardéru, které bylo navíc nesrovnatelně efektivnější než vzdušné útoky a neneslo s sebou rizika do budoucnosti.

Počáteční zdrženlivost Obamovy administrativy si však rozhodně nelze vykládat jako nečinnost USA či neutrální přístup ke znepráteným stranám. Ba právě naopak, již od počátku konfliktu do Sýrie proudila z USA finanční podpora vybraným opozičním vůdcům. Ač šlo původně pouze o pomoc nevojenského charakteru, převážně o jídlo a zdravotnické potřeby (Linton 2012; LaFranchi 2013), postupně se forma pomoci proměnila v primárně vojenský charakter. Když Obama na jaře roku 2013 přímou vojenskou podporu schválil, měla radost opozičních sil hořkosladkou příchuť. Pomoc dle mnohých opozičních vůdců přišla pozdě a v omezeném množství, což dalo prostor džihádistickým skupinám získat četná území (Peter 2013). Obamova neschopnost učinit rozhodná a razantní opatření k naplnění amerických zahraničně-politických cílů tak vedla v prvních letech války k vytvoření „bublin“ na syrském území, jež zaplnily nepřátelské síly. Bylo tak jasné, že pokud má hrát syrská opozice ve válce relevantní roli, bude muset tato území dříve či později získat, což bude stát mnoho životů i prostředků, válka se protáhne a ze Sýrie zбудe ještě zpustošenější země. Když prezident Asad získával začátkem roku 2014 na síle a Fronta an-Nusrá si připsala četné úspěchy, USA reagovaly navýšením přímé pomoci umírněné opozici (Bowman – Fordham 2014). Výsledkem tak vždy byla víceméně patová situace, jelikož americká podpora nebyla natolik výrazná, aby znamenala jednoznačnou převahu opozičních sil na bojištích, ani natolik slabá, aby mohla být role opozice marginalizována.

Ke konci roku 2014 se Obamova administrativa rozhodla k dalšímu kroku, jak posílit pozice umírněné opozice, když oficiálně oznámila záměr cvičit a

vyzbrojovat její bojovníky (ačkoli dlouho se spekulovalo, že podobný program již probíhá pod tajným vedením CIA na území Jordánska /Williams 2014/). Oficiálním cílem mělo být umožnit umírněným opozičním silám lépe bránit syrské občany, jejich města a vesnice, zatlačit Islámský stát a rozšířit tak opozicí ovládaná území (Roulo 2014). Podle plánu mělo přes 400 amerických vojáků s podporou dalších stovek expertů provést výcvik u přibližně 5 000 rebelů ročně (BBC 2015b) s tím, že jako tréninkové tábory budou použity vojenské základny u regionálních spojenců, zejména v Turecku, Kataru, Saúdské Arábii a Jordánsku (Stewart 2015). Plán se stal posléze součástí zformované koalice proti Islámskému státu, k níž se připojilo 59 zemí světa, včetně všech spojenců USA v regionu (France 24 2014).

Již v samotném zárodku čelil tento plán intenzivní kritice. Jedním z argumentů byl počet vycvičených opozičních rebelů, stejně jako rychlost, s jakou měli být cvičeni (BBC 2015b). Pokud by se opravdu dosáhlo na plánovaných 5000 vycvičených vojáků ročně, šlo by totiž stejně o velmi nedostatečný počet. Například CIA totiž v té době odhadovala sílu Islámského státu, proti kterému byl tento plán namířen primárně, na 20 000 až 31 500 mužů (Carter – Crawford – Sciutto 2014). Spojené státy americké tímto napnuly své síly proti džihádistickým skupinám, zatímco prezident Asad s ruskou podporou v zádech získal prostor a čas pro posílení svých pozic.

Další obavou již během diskuzí o schvalování této možnosti zapojení do syrského konfliktu byl stav opozičních sil. Nesjednocená, ba naopak doslova roztržštěná a občasně i proti sobě bojující opozice v sobě skrývala dle mnohých amerických politiků značný potenciál, že vycvičení rebelové dříve či později zběhnou k jiné skupině, jež nutně nemusí bojovat za stejné zájmy jako USA, a dodané zbraně se tak obrátí proti mecenáši samotnému (New York Post 2014).

První obava týkající se nedostatečného počtu cvičených rebelů se velmi brzy ukázala jako oprávněná. Když v červenci 2015 došlo k přesunu prvního kontingentu čítajícího 54 vycvičených vojáků z Turecka do Sýrie, během 24 hodin byla většina z nich zabita či zajata Frontou an-Nusrá, a to i navzdory tomu,

že se těšili značné letecké podpoře amerických sil (Ignatius 2015). O opodstatněnosti druhé obavy ohledně možného zběhnutí či odevzdání zbraní jiným skupinám se Obamova administrativa přesvědčila o dva měsíce později. V září 2015 totiž další skupina nově vyškolených vojáků překročila hranice Sýrie a během několika dnů naprostá většina z nich přeběhla či odevzdala zbraně Frontě an-Nusrá (Stuster 2015).

Takové fiasko přineslo Spojeným státům americkým více škody než užitku. Americký plán cvičit vybrané syrské rebely se tak dostal pod intenzivní kritiku na domácí politické scéně a musel čelit nejasné budoucnosti. Začalo se uvažovat o přímé podpoře kurdským silám na severu Sýrie, jelikož jejich aktivity slavily v posledních měsících úspěch. Existovala zde však obava z reakce Turecka, významného amerického spojence v regionu, které se bojí kurdského separatismu na vnitropolitické scéně (Jaffe – Ryan 2015). O necelý rok později však již kurdské síly, zejména Lidové obranné jednotky, získávaly pravidelnou vojenskou pomoc od USA v rámci příprav na dobytí Rakky, hlavní bašty Islámského státu v Sýrii (Wilgenburg 2016).

Prakticky po celou dobu trvání plánu na cvičení syrské umírněné opozice spočívá americká podpora také v pravidelných leteckých útocích na pozice Islámského státu, Fronty an-Nusrá a dalších džihádistických skupin. Terčem útoků jsou zpravidla základny těchto skupin, jejich ozbrojená vozidla, zásobovací kontejnery, ropné vrty pod jejich kontrolou či konkrétní osoby podílející se na vedení těchto skupin (U.S. Department of Defense 2014a; U.S. Department of Defense 2014b; Ali – Stewart 2016). Do května roku 2016 se tak podařilo koalici vedené USA připravit Islámský stát ve srovnání se stavem na začátku tohoto plánu v roce 2014 o přibližně 20 % území v Sýrii, přičemž většina územních zisků plynula z aktivit Lidových obranných jednotek na severu Sýrie u hranic s Tureckem (Michaels 2016).

Nelze si nevšimnout, jak málo energie vložila Obamova administrativa od začátku angažmá v Sýrii do naplnění jednoho ze svých hlavních cílů celého dobrodružství – svržení syrského režimu v čele s prezidentem Bašárem Asadem.

Zatímco ještě v létě 2013 po údajném použití chemických zbraní syrským režimem nazýval Obama (2013) prezidenta Asada diktátorem, se kterým USA nesmí mít slitování, o dva roky později již byli cvičení bojovníci umírněné opozice nuceni přislíbit, že v akci nebudou útočit na jednotky syrského režimu (Hamidi 2015). Ne snad, že by prezident Obama upustil od ostré rétoriky vůči syrské vládě, nicméně jisté slitování pod tlakem okolností dle všeho projevil. Na své poslední tiskové konferenci roku 2016 zopakoval nutnost přechodu k reprezentativnější vládě v Sýrii, odsoudil kroky prezidenta Asada a jeho klíčových spojenců – Ruské federace a Íránu – a označil zvěrstva v Sýrii za důsledek jejich rozhodování (Obama 2016b). Právě podporu Ruské federace a Íránu pak označil za hlavní důvod své shovívané politiky vůči syrské vládě a jejím silám. Dokonce ani výzvy mnohých amerických diplomatů k razantní vojenské odpovědi vojenského charakteru na nepřetržité porušování různých sjednaných příměří nepřiměly prezidenta Obamu k jednoznačné akci (Landler 2016).

Během všech válečných let zdůrazňovaly Spojené státy americké diplomatické řešení celé situace. Ztělesněním těchto snah se stal americký ministr zahraničí John Kerry, jenž od začátku syrského konfliktu představil nepřeborné množství pokusů o dialog mezi syrským režimem a povstalci, o přímý dialog mezi USA a Ruskou federací či Íránem aj. Přesto však nebyl nikdy schopen zajistit diplomatické řešení celé situace, ba dokonce ani fungující déle trvající klid zbraní (Wilkinson 2016). Například naposledy selhaly jeho snahy o diplomatické řešení situace v syrském severozápadním městě Aleppu v říjnu 2016, kdy o město sváděly tuhé boje vládní síly s podporou Ruské federace a syrská opozice, přičemž město bylo ničeno a počty civilních obětí dramaticky rostly (Johnson 2016).

S koncem roku 2016 tak situace v Sýrii zůstává podobně komplikovaná a nepřehledná, jako tomu bylo na začátku amerického angažmá. Zdá se sice, že Islámský stát s každým měsícem slábne na úkor kurdských sil, nicméně se rozhodně nedá říci, že by konflikt mířil ke svému rozuzlení. Prezident Asad se i

nadále těší odhodlané podpoře svých spojenců a jeho pozice zůstává silná, stejně jako odpor opozičních skupin. Ani po několika letech bojů neexistuje ochota ani u jedné ze zainteresovaných stran ustoupit ze svých pozic a přistoupit na nějaké kompromisní řešení. Nedá se tedy čekat, že by rok 2017 byl posledním rokem války.

2.4 Analýza amerického angažmá v Sýrii

Americké dobrodružství v Sýrii není „černobílého“ charakteru. Nelze objektivně posoudit, zda kroky USA měly či mají pozitivní nebo negativní důsledky, jelikož velmi problematičtější je už vůbec naleznout shodu nad tím, co označit za pozitivní nebo naopak negativní. Vítězství prezidenta Bašára Asada a jeho setrvání v úřadu by jistě za spravedlivé a správné považovaly Írán a Ruská federace, nicméně pro USA by se jednalo o zásadní prohru amerických ideálů, obrovskou ránu v geopolitických plánech do budoucna a stigma srovnatelné s poslední zkušeností z Afghánistánu. Pokud by se naopak podařilo USA a jejich spojencům syrskou vládu vyměnit za spřízněnější režim, podobně zraňující pocit by získaly Ruská federace a Írán. O tom, jaký výsledek by z dlouhodobého hlediska prospěl samotné Sýrii nebo celému regionu, by opět rozhodovala pravděpodobně pouze perspektiva, s jakou by se člověk hledající odpověď na situaci díval. Neexistuje totiž jednoznačná odpověď, zda je důležitější bezpečnost, sekulární stát, demokratické principy či spousta jiných aspektů, které by se daly po krátké úvaze vymyslet a které jsou v Sýrii ve hře.

Samotné angažmá Spojených států amerických v syrském konfliktu však bylo nevyhnutelné. USA z pozice světové mocnosti neměly jinou možnost. Dokonce ačkoli se zpočátku konfliktu prezident Obama zdráhal výraznějšího zapojení a pohyboval se spíše ve sféře ostrých prohlášení spoléhaje na váhu slova nejvyššího představitele jedné z nejmocnějších zemí světa, další vývoj ho chtěl nechtě do války zatáhnout. USA jako světová mocnost disponují vojenskými i ekonomickými kapacitami (viz podkapitolu 2.1), aby si mohly dovolit i daleko

intenzivnější formu zapojení, než jakou praktikují ke konci roku 2016 i v průběhu celého konfliktu. Obamova zdrženlivost dávala smysl také kvůli nedávnému angažmá v Iráku či stále pokračujícímu dobrodružství v Afghánistánu, která byla, resp. v případě Afghánistánu stále je, pro USA po všech stránkách velmi nákladná i náročná a prezident Obama nechtěl vystavit Spojené státy další obrovské finanční zátěži. Nicméně tlak mezinárodního společenství, stejně jako části domácí politické scény, mu nakonec nedal jinou možnost než své rozhodnutí přehodnotit.

Existují autoři (Mearsheimer 2014: 13–14; Pollack 2014: 4), kteří nepovažují Sýrii samotnou za strategicky důležitou zemi, jelikož nemá ani významná naleziště ropy, ani nedisponuje ekonomickou či vojenskou silou, která by USA mohla ohrozit. To je zajisté pravda, nicméně význam Sýrie dnes netkví v těchto tradičních aspektech, nýbrž v potenciálních hrozbách pro americké zájmy do budoucna, pokud by konflikt skončil v americký neprospěch. Jde o již zmíněné posílení vlivu Ruské federace a Íránu, ale také o možnost rozšíření konfliktu do strategicky daleko důležitějších zemí regionu, jako je například Turecko. A v neposlední řadě jde také o džihádistické skupiny, zejména o Islámský stát, jehož aktivity jednoduše nemohou být tolerovány už jen z důvodu hrůzostrašné zkušenosti z teroristických útoků 11. září 2001 na americké půdě.

Pro účely této práce je však důležité zodpovědět zejména otázku, jakým způsobem výše zmíněné konkrétní kroky USA ovlivnily vývoj celého konfliktu. Ačkoli nelze vždy objektivně posoudit, zda důsledky těchto kroků byly skrytými záměry Obamovy administrativy, výsledky cílevědomého snažení či jejími nežádoucími vedlejšími důsledky, pokusím se na tuto otázku v následujících odstavcích naleznout odpověď a zhodnotit americké angažmá USA v syrském konfliktu mezi lety 2011 a 2016.

Již prvotní přístup prezidenta Obamy k syrskému konfliktu je značně sporný. Jeho zdrženlivost odůvodněná mj. obavou z agresivní reakce Ruské federace a Íránu (viz podkapitulu 2.3) zcela neodpovídá státníkovi světové mocnosti. A to navíc ve chvíli, kdy USA disponují nesrovnatelně většími vojenskými i

ekonomickými kapacitami, než obě výše zmíněné země dohromady (SIPRI 2016; The World Bank 2015). Nedostatek odvahy ke konfrontaci s mocensky slabšími, ale o to ambicióznějšími, soupeři by se dal jistě zdůvodnit obavou z pravděpodobné eskalace napětí nejen uvnitř syrského konfliktu, ale také v kontextu mezinárodního systému, což se zdá vzhledem k situaci na Ukrajině a jaderné dohodě s Íránem jako opodstatněný důvod. Cesta do pekla však bývá často dlážděna dobrými úmysly a s jistou nadsázkou to platí i pro tento případ. Během měsíců a let americké zdrženlivosti z počátku občanské války se stihly vyostřit hrany mezi znesvářenými stranami konfliktu, džihádistické skupiny získaly na síle, do konfliktu se různou měrou zapojily další země a vznikl složitý spletenec, jehož rozmotání dle všeho bude trvat velmi dlouho, vyžádá si obrovské množství obětí, zanechá Sýrii naprosto zpustošenou a nakonec se USA tohoto procesu stejně budou muset účastnit a nést spoluzodpovědnost za osud této blízkovýchodní země.

Je otázkou pouhé spekulace, jak by situace v Sýrii vypadala, pokud by se Spojené státy angažovaly od začátku razantně a rozhodně, ať už by takový postup měl jakoukoli podobu, a nedaly ostatním stranám prostor k manévrování. Lze se jen domnívat, zda by se zejména Írán a Ruská federace vzdaly svých ambicí a prezidenta Asada anebo zda by Sýrie skončila ještě v daleko krvavějším pekle. Ač nám historie nenabídne odpovědi na otázky alternativních scénářů a nelze tak rozsoudit, zda by Obamovou administrativou praktikovaný zdrženlivý postup v počátku konfliktu patřil k těm lepším či horším scénářům, s jistotou lze říci, že vedl v konečném důsledku k prohloubení syrské občanské války a odsoudil Sýrii k dalším trpkým rokům bezhlavého válčení. Zda však mohly takovému vývoji vzhledem k okolnostem reálně USA zabránit, to se nikdy nedozvíme.

Dalším výrazně kontroverzním rozhodnutím byl výcvik některých skupin syrské opozice doprovázený jejich přímým vyzbrojováním. Prvním aspektem této kontroverze byla již zmíněná (viz podkapitulu 2.3) víra ve schopnost vybrat z opozice bojovníky tzv. umírněných skupin. Díky její roztržitosti, vnitřním

konfliktům a častému přebíhání z jedné skupiny do druhé se z této víry však stala spíše bláhová myšlenka, již nebylo v silách USA realizovat. V tomto momentu se ukázala Obamova administrativa jako naivní. Druhým aspektem kontroverze tohoto kroku byly počty cvičených bojovníků a míra, s jakou byly vyzbrojováni (viz podkapitulu 2.3). Výsledkem byly malé skupiny vycvičených vojáků, jejichž životnost se po překročení syrských hranic počítala spíše na hodiny a americké zbraně se tak záhy otočily v rukou džihádistických skupin proti USA (Stuster 2015). Postup Obamovy administrativy se tak ukázal jako naivní i v tomto bodě a svým dílem přispěl k dalším ztrátám na životech a v konečném důsledku i k prodloužení a prohloubení celého konfliktu.

Navíc se zde nabízí ještě jeden možný závěr, který plyne z výše zmíněných kroků Obamovy administrativy. Jak si všiml D. Lamb (2014), americký Kongres posvětil v červenci 2013 vojenskou podporu rebelům až poté, co režim prezidenta Asada začal úspěšně proti rebelům postupovat, nikoli dříve. Vystává proto otázka, zda za podporou spřátelené strany konfliktu až ve chvíli, kdy začne slábnout a prohrávat, nestojí skrytý, oficiálně neartikulovaný zájem válku prodlužovat a vysilovat tak konkurenční mocnosti. Ve světle výše zanalyzovaných kroků Obamovy administrativy, které zpravidla válku dále prohlubovaly a oddalovaly její rozřešení, se tento pohled jeví jako opodstatněný. Na relevanci mu navíc dodává například prohlášení bývalého izraelského generálního konzula v New Yorku A. Pinkase (cit. dle Rudoren 2013), který okomentoval situaci slovy „[...] potřebujete, aby oba tábory prohrály [syrský režim a opoziční rebelové – pozn. autora], případně aby alespoň ani jeden nezvítězil – spokojíme se proto s remízou. Nechme oba tábory krváčet, vykrváčet k smrti: to je strategické smýšlení v tomto případě. Dokud tato situace potrvá, nebude Sýrie představovat žádnou hrozbu.“¹⁶ Pokud se v tomto duchu vyjadřují bývalí oficiální zástupci nejbližšího amerického spojence v regionu Blízkého

¹⁶ V originálním znění „[...] you need both teams to lose, but at least you don't want one to win — we'll settle for a tie. Let them both bleed, hemorrhage to death: that's the strategic thinking here. As long as this lingers, there's no real threat from Syria.”

východu, který má navíc ve Washingtonu tradičně velmi silnou a vlivnou lobby, je i tuto možnost vnímání syrského konfliktu ze strany USA nutné brát vážně.

Do této mozaiky zapadá také jeden z pozitivních výsledků amerického dobrodružství v Sýrii. Po letech urputných bojů se kurdským silám na severu a severovýchodě Sýrie daří s výrazným přispěním amerického materiálu a náletů bombardérů postupně zabírat území ovládané Islámským státem, čímž dostávají nejnebezpečnější džihádistickou skupinu dnešního světa na kolena (viz podkapitulu 2.3). Jenže tím přímo úměrně logicky sílí kurdské volání po svobodném a nezávislém Kurdistanu (Weymouth 2017), jež by byl trnem v oku prakticky všem okolním zemím. Nezávislý Kurdistan s *de facto* loutkovou vládou USA by však znamenal výrazné mocenské oslabení Sýrie, a s tím také Íránu a Ruské federace. Vystala by však otázka, jak by zareagovaly tři strategicky klíčové země regionu, Irák, Írán a Turecko, které v sobě obsahují početnou kurdskou menšinu se silným konfliktním potenciálem.

Pokud bychom se soustředili pouze na osud Sýrie, můžeme se při zpětném pohledu na pět let války domnívat, že ideálním řešením by byla široká mezinárodní podpora prezidenta Asada. Všechny hlavní zainteresované země otevřeně deklarují odpor k terorismu, a tak mohly společně a především daleko efektivněji koordinovat postup proti takovým skupinám. Opoziční skupiny by byly bez zahraniční pomoci slabé. Výměnou za podporu syrského režimu by si následně mohly USA vynutit to, po čem volají – demokratičtější fungování společnosti, vládu, jež bude lépe reprezentovat etnicky bohatou strukturu syrské populace aj. Jistě by i tato cesta obnášela spoustu problémů a především kompromisů ze strany všech zainteresovaných mocností, ale velmi pravděpodobně by nezanechala Sýrii tak zpustošenou jako současná válka. Takový scénář by však nebyl kompatibilní s mocenskými ambicemi jak Spojených států amerických, tak Ruské federace, Íránu a dalších. Byla to tedy především touha po moci a posílení mocenské pozice, která uvrhla Sýrii do již 6 let trvajících pekla.

ZÁVĚR

Region Blízkého východu není pro Spojené státy americké rozhodně žádným novým polem působnosti. Dobrodružství v Sýrii navazuje na celou řadu dřívějších angažmá, s nimiž ho pojí také několik paralel. V Sýrii, Iráku i Afghánistánu byly dané formy zapojení zdůvodňovány ohrožením národních zájmů USA či jejich spojenců v regionu a bojem za hodnoty a ideály, které USA prohlásily za univerzální, jako jsou například základní lidská práva. Druhou paralelou je fakt, že tyto země byly důsledkem konfliktu uvrženy do zbídačeného stavu, v němž tamní obyvatelé nemohou prožít kvalitní a bezpečný život. Otázkou však je, zda se minimálně v případě syrského konfliktu, jenž je předmětem této práce, mohly Spojené státy americké rozhodovat výrazně jinak.

Výzkumná otázka zněla: Proč se USA do občanské války mezi lety 2011 až 2016 zapojovaly a jaké národní zájmy je k tomu vedly? Na základě analýzy představené v empirické části práce je zřejmé, že postavit se mimo syrské dění a jen z povzdálí sledovat vývoj regionálně i geopoliticky důležitého konfliktu si USA zkrátka nemohly dovolit, a to zejména ze dvou důvodů. Tím prvním je ochrana vlastních zájmů v regionu Blízkého východu. USA jako světová mocnost jsou primárně sobeckým hráčem, který, zvláště má-li na to kapacity, bude bránit své zájmy kdekoli na světě. A v Sýrii se hraje o příliš mnoho. Posílení vlivu čím dál ambicióznějších hráčů, jako jsou Írán a Ruská federace, by automaticky znamenalo oslabení vlivu USA. Tato hra s nulovým součtem by v konečném důsledku mohla oslabit americké spojence v regionu či ovlivnit např. tak důležité odvětví, jako je ropná politika, resp. její množství a cena, s jakou by byla ropa z Blízkého východu vyvážena.

Druhým důvodem je způsob, jakým jsou USA jako světová mocnost vnímány značnou částí mezinárodní společnosti. Neangažování se v syrské válce by pro mnohé znamenalo tolerování zvěrstev všech stran konfliktu, které se jich dopouštějí, a netečnost vůči osudu zbídačené země se statisíci obětmi a milióny lidí bez domova. Takový postoj by zásadním způsobem poškodil prestiž USA. Ideály a hodnoty, které Spojené státy samotné spoluvytvořily, a k jejichž ochraně

napříč mezinárodním systémem se zavázaly (viz podkapitolu 2.2), by při ignoraci syrského konfliktu nechávaly pošlapávat minimálně džihádistickými skupinami působícími v Sýrii. To si Spojené státy americké v pozici světové mocnosti nemohou dovolit. Tento způsob jednání plně odpovídá obecnému vzorci chování světové mocnosti, který byl představen v teoretické části (viz podkapitolu 1.5). Dokonce ani nedávná americká nákladná a náročná angažmá v Iráku a Afghánistánu nedokázala nakonec zdrženlivou Obamovu administrativu udržet mimo výrazné zapojení do syrského konfliktu a ovlivnily ji pouze do té míry, že v Sýrii dnes neválčí americké pozemní jednotky.

Z analýzy ale také vyplývá kontrast plynoucí ze srovnání důsledků konkrétních amerických kroků, které ve většině případů syrský konflikt pomohly dále prohloubit a prodloužit, a oficiálních proklamací Obamovy administrativy, které hovoří o ideálech svobody a demokracie, jenž je třeba bránit, a nutnost ukončit válku v nejkratším možném časovém horizontu. Nestranný pozorovatel se tak rázem dostává do situace, kdy nelze na základě objektivně doložených faktů zjistit, jaký je skutečný zájem USA v Sýrii. Záleží tak jen a pouze na něm, zda uvěří oněm oficiálním proklamacím Obamovy administrativy anebo zda se přikloní k vyargumentovaným spekulacím o amerických mocenských záměrech, které neberou ohledy na tragické osudy lidí, národů ani zemí a pro které jsou obecné ideály pouze nástrojem mocenských choutek.

Tato varianta daleko spíše odpovídá v teoretické části vytvořenému konceptu světové mocnosti, podle kterého je světová mocnost ve své podstatě sobecký aktér, který se lehko nechá strhnout vidinou mocenských zisků, zvláště jsou-li na dosah za přijatelnou cenu. V takovém případě pak s klidným srdcem světová mocnost využije i ideálů a hodnot, jež sama nazvala univerzálními, a přemění je na nástroj zahraniční politiky tak, aby posílila svou pozici a ospravedlnila před světem své záměry. Volání po svržení tyranského prezidenta Bašára Asada tak působí místy až komicky poté, co Spojené státy neměly v posledních dekádách problém spolupracovat se všemi typy státníků, včetně samotného otce současného syrského prezidenta, který stejně krutě vládl Sýrii téměř 30 let.

Světová mocnost se domnívá, že mocenské zisky zvyšují její bezpečnost. Cena, jakou je ochotna za tyto zisky světová mocnost vynaložit, se dramaticky zvyšuje ve chvíli, kdy se cítí ohrožena, což je stav, ve kterém se Spojené státy poslední roky nacházejí. Minimálně to vyplývá z celé řady prohlášení nejvyšších amerických představitelů (Mearsheimer 2014: 9), což je klíčové. Není totiž zdaleka tak důležité, zda je světová mocnost reálně ohrožena, nýbrž zda samu sebe jako ohroženou vnímá.

Zda se podobným způsobem bude americké zapojení do občanské války v Sýrii hodnotit také s časovým odstupem, ukáže až doba či možná ještě spíše konečný výsledek války, který je zatím v nedohlednu. Možnou nadějí i obavou je konec Obamovy administrativy a příchod prezidenta Trumpa, který se zatím jeví jako nepředvídatelná veličina, jež však z logiky věci bude mít naprosto zásadní vliv na další vývoj syrského konfliktu. Není však sporu o tom, že již nyní syrský konflikt reprezentuje jedno z největších selhání mezinárodního společenství ve 21. století. Za tragické osudy země i lidí, kteří zemřeli, byli nuceni opustit své domovy anebo již šest let žijí v syrském marasmu, tak nenese zodpovědnost pouze prezident Bašár Asad, ale také všechny zainteresované cizí mocnosti, které do syrského konfliktu projektují své zájmy a vytváří tak podhoubí pro krvavý a dlouhý konflikt. A v čele těchto spoluodpovědných zemí stojí díky svému výjimečnému vlivu a mocenskému postavení také Spojené státy americké.

LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE

Adler, E. – Barnett, M. (1998). *Security Communities* (Cambridge: Cambridge University Press).

Ali, I. – Stewart, P. (2016). Pentagon says air strike killed 'senior al Qaeda leader' in Syria. *Reuters*. 22. 11. 2016 (<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-usa-strike-idUSKBN13H2A4>, 21. 3. 2017).

Amnesty International (2017). *Amnesty International Report 2016/17: The State of the World's Human Rights* (<https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1048002017ENGLISH.PDF>, 13. 3. 2017).

Baghdadi, G. (2014). Syria peace talks in Geneva ends in failure. *CBS News*. 14. 2. 2014 (<http://www.cbsnews.com/news/syria-peace-talks-in-geneva-end-in-failure/>, 13. 3. 2017).

Barnett, M. – Duvall, R. (2005). Power in International Politics. *International Organization* (59+1), str. 39–75.

BBC (2013). *Syria crisis: Russia and China step up warning over strike*. 27. 8. 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-23845800>, 15. 3. 2017).

BBC (2015a). *Syria crisis: Where key countries stand*. 30. 10. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587>, 12. 3. 2017).

BBC (2015b). *US to send 400 troops to train Syrian rebels*. 16. 1. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-30847689>, 19. 3. 2017).

Bender, J. (2015). RANKED: The world's 20 strongest militaries. *Business Insider*. 3. 10. 2015 (<http://www.businessinsider.com/these-are-the-worlds-20-strongest-militaries-ranked-2015-9/#2-russia-19>, 4. 4. 2017).

Bender, J. – Gould, S. (2014). The 35 Most Powerful Militaries In The World. *Business Insider*. 10. 7. 2014 (<http://www.businessinsider.com/35-most-powerful-militaries-in-the-world-2014-7>, 4. 4. 2017).

Black, I. (2012). Syria insists chemical weapons would only be used against outside forces. *The Guardian*. 24. 7. 2012 (<https://www.theguardian.com/world/2012/jul/23/syria-chemical-weapons-own-goal>, 15. 3. 2017).

Blake, A. (2013). White House lists 10 countries supporting action on Syria. *The Washington Post*. 6. 9. 2013 (https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2013/09/06/white-house-lists-10-allies-on-syria/?utm_term=.abb723e9ae44, 15. 3. 2017).

Borger, J. – Roberts, D. (2013). Obama: proof of Syrian chemical weapons would be 'game-changer'. *The Guardian*. 26. 4. 2013 (<https://www.theguardian.com/world/2013/apr/26/obama-proof-syria-chemical-weapons>, 16. 3. 2017).

Bowman, T. – Fordham, A. (2014). CIA Is Quietly Ramping Up Aid To Syrian Rebels, Sources Say. *NPR*. 23. 4. 2014 (<http://www.npr.org/sections/parallels/2014/04/23/306233248/cia-is-quietly-ramping-up-aid-to-syrian-rebels-sources-say>, 18. 3. 2017).

Bull, H. (1995). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics* (Basingstoke: Macmillan Publishers Ltd).

Bull, H. – Watson, A. (1984). Introduction. In: Bull, H. – Watson, A. eds., *The Expansion of International Society* (Oxford: Oxford University Press), str. 1–9.

Buzan, B. (2004). *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalisation* (New York: Cambridge University Press).

Buzan, B. – Little, R. (2000). *International Systems in World History : Remaking the Study of International Relations* (Oxford: Oxford University Press).

Buzan, B. – Wilde, J. de – Wæver, O. (2005). *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* (Brno: Centrum strategických studií).

Buzan, B. – Wæver, O. (2003). *Regions and Powers The Structure of International Security* (New York: Cambridge University Press).

Carter, J. C. – Crawford, J. – Sciutto, J. (2014). ISIS can 'muster' between 20,000 and 31,500 fighters, CIA says. *CNN*. 12. 9. 2014 (<http://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/isis-syria-iraq/>, 19. 3. 2017).

CIA (2013). *What We Do* (<https://www.cia.gov/about-cia/todays-cia/what-we-do>, 7. 3. 2017).

CIA World Factbook (2016a). *Country comparison: GDP* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html#us>, 7. 3. 2017).

CIA World Factbook (2016b). *Country compasion: Exports* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html#us>, 4. 4. 2017).

CIA World Factbook (2016c). *Country compasion: Imports* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2087rank.html#us>, 4. 4. 22017).

Cook, S. A. (2016). Who Exactly Are 'the Kurds'?. *The Atlantic*. 25. 2. 2016 (<https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/02/kurds-turkey-pkk-ypg/470991/>, 11. 3. 2017).

Copeland, D. C. (2000). The Constructivist Challenge to Structural Realism: A Review Essay. *International Security* (25+2), str. 187–212.

Dahl, R. A. (1957). The Concept od Power. *Systems Research and Behavioral Science* (2+3), str. 201–215.

Department of Defense (2015). *Base Structure Report* (<http://www.acq.osd.mil/eie/Downloads/BSI/Base%20Structure%20Report%20FY15.pdf>, 4. 4. 2017).

Devlen, B. – James, P. – Özdamar, Ö. (2005). The English School, International Relations, and Progress. *International Studies Review* (7+2), str. 171–197.

FBI (nedatováno). *What we investigate* (<https://www.fbi.gov/investigate>, 7. 3. 2017).

France 24 (2014). *US-led coalition to battle IS group for 'as long as it takes*. 4. 12. 2014 (<http://www.france24.com/en/20141203-kerry-coalition-islamic-state-brussels-nato-iraq>, 21. 3. 2017).

Green, R. (2013). Al-Qaeda Upgrades Its Presence In Syria. *The Middle East Media Research Institute*. 25. 11. 2013 (<https://www.memri.org/reports/al-qaeda-upgrades-its-presence-syria>, 11. 3. 2017).

Hamidi, I. (2015). Syrian Opposition Fighters Withdraw from US 'Train and Equip' Program. *The Syrian Observer*. 22. 6. 2015 (http://syrianobserver.com/EN/News/29382/Syrian_Opposition_Fighters_Withdraw_from_US_Train_Equip_Program/, 21. 3. 2017).

Hlaváček, P. (2014). Politický systém USA. In: Hlaváček, P. – Jurek, P. a kol., *Politické systémy anglosaských zemí* (Plzeň: Dokořán), str. 163–188.

Holliday, J. (2012). Syria's Armed Opposition. *Institute for the Study of War* (http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Syrias_Armed_Opposition.pdf, 11. 3. 2017).

Hudson, J. (2016). U. N. Envoy Revises Syria Death Toll to 400,000. *Foreign Policy*. 22. 4. 2016 (<http://foreignpolicy.com/2016/04/22/u-n-envoy-revises-syria-death-toll-to-400000/>, 13. 3. 2017).

Human Rights Watch (2013). *Attacks on Ghouta* (<https://www.hrw.org/report/2013/09/10/attacks-ghouta/analysis-alleged-use-chemical-weapons-syria>, 15. 2. 2017).

Hynek, N. (2005). Anglická škola a teorie mezinárodních vztahů: obsahový vesmír, akademický svět a kritiky přístupu. *Mezinárodní vztahy* (40+2), str. 76–89.

Ignatius, D. (2015). Lessons from the Bay of Pigs in the Syrian 'Division 30' debacle. *The Washington Post*. 20. 8. 2015 (https://www.washingtonpost.com/opinions/lessons-from-the-bay-of-pigs-in-the-syrian-division-30-debacle/2015/08/20/f561a29e-4775-11e5-8ab4-c73967a143d3_story.html?utm_term=.5a7aaf99d92f, 20. 3. 2017).

Jaffe, G. – Ryan, M. (2015). With fight against the Islamic State in Iraq stalled, U.S. looks to Syria for gains. *The Washington Post*. 21. 9. 2015 (https://www.washingtonpost.com/world/national-security/with-fight-against-the-islamic-state-in-iraq-stalled-us-looks-to-syria-for-gains/2015/09/21/0c473098-607e-11e5-9757-e49273f05f65_story.html?utm_term=.28e832f047d4, 20. 3. 2017).

Johnson, B. (2016). White House: Kerry's 'Dogged' Diplomatic Efforts on Syria Have 'Not Worked'. *PJ Media*. 17. 11. 2016 (<https://pjmedia.com/news-and-politics/2016/11/17/white-house-kerrys-dogged-diplomatic-efforts-on-syria-have-not-worked/>, 21. 3. 2017).

Johnson, D. D. P. – Thayer, B. A. (2016). The evolution of offensive realism. *Politics & the Life Sciences* (35+1), str. 1–26.

Joscelyn, T. (2016). Analysis: Al Nusrah Front rebrands itself as Jabhat Fath Al Sham. *Long War Journal*. 28. 7. 2016 (<http://www.longwarjournal.org/archives/2016/07/analysis-al-nusrah-front-rebrands-itself-as-jabhat-fath-al-sham.php>, 11. 3. 2017).

Kaplan, F. (2016). Obama's Way: The President in Practice. *Foreign Affairs* (95+1), str. 46–63.

Ki-mun, P. (2013). Opening remarks at press encounter prior to his meeting with US Secretary of State Kerry. *OSN*. 25. 7. 2013

(<https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2013-07-25/opening-remarks-press-encounter-prior-his-meeting-us-secretary-state>, 11. 3. 2017).

Ki-mun, P. (2013). Secretary-General's remarks to the Security Council on the report of the United Nations Missions to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons on the incident that occurred on 21 August 2013 in the Ghouta area of Damascus. *OSN*. 13. 9. 2013 (<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2013-09-16/secretary-generals-remarks-security-council-report-united-nations>, 15. 3. 2017).

Kugler, J. – Organski, A. F. K. (1989). The power transition: A retrospective and prospective evaluation. In: Midlarsky, M. I. ed., *Handbook of War Studies* (Boston: Unwin Hyman), str. 171–194.

LaFranchi, H. (2013). Direct US aid to Syria's rebels: Why now - and is it too late?. *Christian Science Monitor*. 28. 2. 2013 (<http://m.csmonitor.com/USA/Foreign-Policy/2013/0228/Direct-US-aid-to-Syria-s-rebels-Why-now-and-is-it-too-late>, 18. 3. 2017).

Landler, M. (2016). 51 U.S. Diplomats Urge Strikes Against Assad in Syria. *The New York Times*. 16. 6. 2016 (https://www.nytimes.com/2016/06/17/world/middleeast/syria-assad-obama-airstrikes-diplomats-memo.html?_r=0, 21. 3. 2017).

Lemke, D. (1997). The Continuation of History: Power Transition Theory and the End of the Cold War. *Journal of Peace Research* (34+1), str. 23–36.

Linton, E. (2012). US Boosting Aid To Opposition As 'Friends Of Syria' Meet. *International Business Times*. 1. 4. 2012 (<http://www.ibtimes.com/us-boosting-aid-opposition-friends-syria-meet-432614>, 18. 3. 2017).

Mearsheimer, J. J. (1995). A Realist Reply. *International Security* (20+1), str. 82–93.

- Mearsheimer, J. J. (2014). America Unhinged. *The National Interest* (<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/America%20Unhinged.pdf>, 15. 3. 2017).
- Mearsheimer, J. J. (2010). Structural Realism. In: Dunne, T. – Kurki, K. – Smith, S. eds., *International Relations Theories: Discipline and Diversity 3rd Edition* (New York: Oxford University Press Inc.), str. 77–95.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W. W. Norton & Company Inc.).
- Michaels, J. (2016). ISIL loses 45% of territory in Iraq, 20% in Syria. *USA Today*. 17. 5. 2016 (<http://www.usatoday.com/story/news/world/2016/05/17/exclusive-isil-loses-45-territory-iraq-20-syria/84499682/>, 21. 3. 2017).
- Morgenthau, H. (2005). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: McGraw-Hill/Irwin).
- National Security Strategy Archive (2015). *National Security Strategy 2015* (<http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf>, 12. 3. 2017).
- New York Post (2014). *House grudgingly approves arms for Syrian rebels*. 17. 9. 2014 (<http://nypost.com/2014/09/17/house-grudgingly-approves-arms-for-syrian-rebels/>, 20. 3. 2017).
- Nye, J. S. (2003). Propaganda Isn't the Way: Soft Power. *Harvard Kennedy School*. 10. 1. 2003 (<http://www.belfercenter.org/publication/propaganda-isnt-way-soft-power>, 24. 1. 2017).
- Obama, B. (2013). Remarks by the President in Address to the Nation on Syria. *The White House*. 10. 9. 2013 (<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/09/10/remarks-president-address-nation-syria>, 21. 3. 2017).
- Obama, B. (2016a). Remarks by the President on Progress Against ISIL. *The White House*. 25. 2. 2016 (<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/02/25/remarks-president-progress-against-isil>, 14. 3. 2017).

Obama, B. (2016b). Press Conference by the President. *The White House*. 16. 12. 2017 (<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/12/16/press-conference-president>, 21. 3. 2017).

Peter, T. A. (2013). How Syria's conflict became more complicated as US debated arms for rebels. *Christian Science Monitor*. 14. 6. 2013 (<http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2013/0614/How-Syria-s-conflict-became-more-complicated-as-US-debated-arms-for-rebels>, 18. 3. 2017).

Reuters (2016). *Putin says accepts U.S. is sole superpower, dilutes Trump praise*. 17. 6. 2016 (<http://www.reuters.com/article/us-russia-forum-putin-usa-idUSKCN0Z31G4>, 5. 4. 2017).

Pollack, K. M. (2014). Building a Better Syrian Opposition Army. *Center for Middle East Policy* (<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Building-a-Better-Syrian-Armyweb.pdf>, 15. 3. 2017).

Roulo, C. (2014). DOD, Coalition Working Out Details for Syrian Opposition Training Program. *U.S. Department of Defense*. 4. 11. 2014 (<https://www.defense.gov/News/Article/Article/603583>, 19. 3. 2017).

Rudoren, J. (2013). Israel Backs Limited Strike Against Syria. *The New York Times*. 5. 9. 2013 (<http://www.nytimes.com/2013/09/06/world/middleeast/israel-backs-limited-strike-against-syria.html?pagewanted=all>, 26. 3. 2017).

Ruys, T. (2014). The Syrian Civil War and the Achilles' Heel of the Law of Non-International Armed Conflict. *Stanford journal of International Law* (50+2), str. 247–280.

SIPRI (2016). *Military expenditure data: 1988–2015* (<https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-USD.pdf>, 7. 3. 2017).

Stewart, P. (2015). U.S. identifies 1,200 potential fighters for Syria training. *Reuters*. 18. 2. 2015 (<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-training-idUSKBN0LM2DN20150218>, 19. 3. 2017).

Stuster, J. D. (2015). U.S.-Trained Rebels in Syria Surrender Weapons to Terrorist Group. *Foreign Policy*. 23. 9. 2015 (<http://foreignpolicy.com/2015/09/23/u-s-trained-rebels-in-syria-surrender-weapons-to-terrorist-group/>, 20. 3. 2017).

Tammen, R. L. (2008). The Organski legacy: A fifty-year research program. *International Interactions* (34+4), str. 314–332.

The World Bank (2015). *GDP (current US\$)* (http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?year_high_desc=true, 25. 3. 2017).

U.S. Department of Defense (2014a). *Inherent Resolve Airstrikes Continue in Syria, Iraq*. 7. 11. 2014 (<https://www.defense.gov/News/Article/Article/603606>, 21. 3. 2017).

U.S. Department of Defense (2014b). *Airstrikes Continue Against ISIL in Syria, Iraq*. 29. 12. 2014 (<https://www.defense.gov/News/Article/Article/603864>, 21. 3. 2017).

Violations Documentation Center in Syria (2017). *February 2017, Monthly Statistical Report on Victims* (<http://vdc-sy.net/february-2017-monthly-statistical-report-on-victims/>, 13. 3. 2017).

Waltz, K. (1993). The Emerging Structure of International Politics. *International Security* (18+2), str. 44–79.

Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics* (Berkeley: University of California)

Wendt, A. (2003). *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press).

Weymouth, L. (2017). Massoud Barzani talks with the Post about beating the Islamic State and forging a separate path for his people. *The Washington Post*. 19. 1. 2017 (<https://www.washingtonpost.com/opinions/kurdish-president->

independent-kurdistan-is-neither-a-rumor-nor-a-dream/2017/01/19/0a832f62-dbb-11e6-acdf-14da832ae861_story.html?utm_term=.f7c28542189e, 27. 3. 2017).

Wilgenburg, van W. (2016). US sending arms to Kurdish-led SDF in Syria, Turkey's Erdogan outraged. *ARA News*. 25. 9. 2016 (<http://aranews.net/2016/09/us-sending-arms-kurdish-led-sdf-syria-turkeys-erdogan-outraged/>, 20. 3. 2017).

Wilkinson, T. (2016). John Kerry, tireless in his diplomatic efforts, often came up empty-handed. *The Los Angeles Times*. 27. 12. 2016 (<http://www.latimes.com/world/la-fg-kerry-diplomatic-legacy-20161222-story.html>, 21. 3. 2017).

Williams, S. (2014). I Learned to Fight Like an American at the FSA Training Camp in Jordan: America's Role in the Syrian Revolution. *Vice News*. 3. 4. 2014 (https://www.vice.com/en_ca/article/syria-deraa-USA-Jordan-FSA-regime-CIA, 18. 3. 2017)

World Energy Council (2013). *World Energy Resources 2013 Survey* (https://www.worldenergy.org/wp-content/uploads/2013/09/Complete_WER_2013_Survey.pdf, 7. 3. 2017).

RESUMÉ

The Syrian Civil War represents the bloodiest and most complicated conflict in the Middle East. As a part of the so-called Arab Spring, the conflict began with violent suppression of protests that were aimed against the rule of the Syrian president Bashar al-Assad. Over the years 2011 - 2016, the conflict escalated and overgrew into an open war whereas many foreign powers became involved by supporting different belligerent sides of conflict. The United States of America which has enjoyed the position of one of the most influential actors in the international system could not stand aside. The analysis of the involvement of the United States within the Syrian Civil War is the main topic of this bachelor thesis.

The theoretical part introduces several concepts of great power made by various authors who exploit different perspectives on how the concept of great power might be described and how a great power behaves in the international system. This part of the bachelor thesis is concluded with a synthesis of the concepts in order to provide a concept that reflects the current shape of international system. This concept is applied to the approach of the United States towards the Syrian Civil War in the empirical part of the thesis.

The empirical part consists of the description of evolution of the Syrian conflict and specific steps that were undertaken by the Obama administration. Such description, along with the concept of great power mentioned above, represents a background for the analysis of US involvement itself. The analysis provides a key tool for the evaluation of US involvement which is included in the conclusion of the thesis and is focused on how the foreign policy of the United States affected the Syrian Civil War over the years 2011 - 2016. In the name of national interests, the United States has got involved in the conflict and, whether willingly or unwillingly, contributed to prolong and further deepen the conflict.